

ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ Μ. Ν. ΡΑΪΤΟΥ
«ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ»

ΙΣΤΟΡΙΑ
του Μεσαιωνικού
και του Νεότερου Κόσμου
565 - 1815

Β΄ Τάξη Γενικού Λυκείου

Μαρία Λιάκου, φιλόλογος

Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου κόσμου 565- 1815 μ. Χ.

Β΄ Λυκείου Γενικής Παιδείας

Περιέχει:

- *Σχεδιαγραμματική παρουσίαση της ύλης (σελ. 1)*
- *Ερωτήσεις (σελ. 83)*
- *Θέματα πανελληνίων εξετάσεων παρελθόντων ετών (σελ. 88)*
- *Πίνακα Βυζαντινών Αυτοκρατόρων (σελ. 115)*
- *Χρονολογικό πίνακα (σελ. 119)*

ΛΑΡΙΣΑ, 2012

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

- **Ύστερη Ρωμαϊκή ή Πρωτοβυζαντινή Περίοδος:**

Μεταβατική περίοδος που εκτείνεται από το 324 – 330 μ. Χ. (ίδρυση της Κωνσταντινούπολης) μέχρι το 641 μ. Χ. (τέλος της βασιλείας του Ηρακλείου) και συνδυάζει το παλαιό και το νέο.

- **Πρώιμη Βυζαντινή Αυτοκρατορία:**

Μετεξέλιξη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (Νέα Ρώμη)

- **Το πέρασμα από την αρχαιότητα στο Μεσαίωνα βοήθησαν:**

α) Η καθιέρωση του Χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας του ρωμαϊκού κράτους.

β) Η μεταφορά της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη.

γ) Η διάσπαση της Αυτοκρατορίας σε ανατολικό (Βυζάντιο) και δυτικό τμήμα (καταλύθηκε από γερμανικά φύλα).

⇒ Τέλη 3^{ου} – αρχές 4^{ου}: Ανασφάλεια και παρακμή (μεταβατική περίοδος).

- **Αιτίες παρακμής:**

⊖ Φυσικές καταστροφές (σεισμοί και επιδημίες)

⊖ Βαρβαρικές εισβολές

- **6ος - 7ος αι.:** Νέοι οικισμοί **οχυροί** (φυσικά και τεχνητά) και **ασφαλείς**, σε περιοχές δυσπρόσιτες (Μονεμβασιά, Μιστράς)

⇒ Δε συγκρίνονται από οικονομική και πολιτιστική άποψη με τις πόλεις της Αρχαιότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΩΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΝΤΕΝ (565 - 843 μ.Χ.)

• Ανατολή

- ⊖ Μεγάλες εδαφικές απώλειες.
- ⊖ Διαρκής αραβική απειλή.
- ⊖ Εξελληνισμός της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.
- ⊖ Νέοι θεσμοί (θεματική διοίκηση)
- ⊖ Στήριξη αυτοκρατορίας σε αγρότες - στρατιώτες και ανεξάρτητους πλοιοκτήτες από τη Μικρά Ασία.

• Δύση

- ⊖ Διάλυση Φραγκικού Κράτους των Μεροβιγγείων
- ⊖ Δεύτερο μισό 8ου αι.: Αναδιοργάνωση κράτους
(Πιπίνος και Κάρολος Μέγας)
- ⊖ Δημιουργία της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους, σε συνεργασία με τον πάπα.
- ⊖ Διαταράσσονται οι σχέσεις με το Βυζάντιο.

1. ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

(565 - 610 μ.Χ.)

α) Εξωτερικά προβλήματα



Επιδρομές Σλάβων και Αβάρων στη Βαλκανική, Λογγοβάρδων στην Ιταλία και Περσών στην Ανατολή κατά τη βασιλεία των:

- ☉ Ιουστίνου Β΄ (565 - 578)
- ☉ Τιβέριου Α΄ (578 - 582)
- ☉ Μαυρίκιου (582 - 602)
- ☉ Φωκά (602 - 610)

• Επιδρομές Σλάβων και Αβάρων:

- ☉ Αρχές 6ου αι.: Εγκατάσταση Σλάβων στο Βόρειο Δούναβη.
- ☉ Ένταξη Σλάβων στη σφαίρα επιρροής των Αβάρων.
- ☉ Οικοδόμηση κράτους από τους Αβάρους (από Βοημία μέχρι τις εκβολές του Δούναβη).
- ☉ Άβαροι και Σλάβοι εισέρχονται στο Βυζαντινό Κράτος.
- ☉ Μόνιμες σλαβικές εγκαταστάσεις (αρχές 7^{ου} αι.)

• Πόλεμος Βυζαντίου - Περσών (572 - 591):

- ☉ Διεκδίκηση Αρμενίας (στρατηγική και εμπορική σημασία και προμήθεια στρατιωτών για το Βυζάντιο).
- ☉ Η Αυτοκρατορία:

- α) υπογράφει συνθήκη ειρήνης με τους Πέρσες,
Συνέπειες: β) μεταφέρει στρατεύματα στη Βαλκανική
γ) εκτείνει τα σύνορά της στο Δούναβη (τέλη 6^{ου} αι.)

Οι Λογγοβάρδοι: Μεταναστεύουν και καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος της Ιταλίας.

Συνέπειες:

- Απώλεια ιταλικών εδαφών
- Μαυρίκιος: Ίδρυση εξαρχάτων Ραβέννας και Καρχηδόνας
- Έξαρχος ⇒ Πολιτικές + στρατιωτικές αρμοδιότητες.

β) Εσωτερική κρίση και αναρχία

➤ Μαυρίκιος:

- ⇒ Όξυνση πολιτικών, κοινωνικών και θρησκευτικών αντιθέσεων.
- ⇒ Περικοπές στρατιωτικών μισθών
- ⇒ 602: Στάση του στρατού και των **δήμων**.
- ⇒ Δολοφονία Μαυρίκιου

➤ Φωκάς: Αναρχία και στρατιωτικές αποτυχίες.

Διάσπαση Πράσινων -Βένετων

Συνέπειες: Πόλεμος Περσών εναντίον του Βυζαντίου

2. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (610 -641μ.Χ.): ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

α) Εξωτερικοί κίνδυνοι

- **Επιδρομές αβαροσλαβικές:**

- ⊖ Καταστροφή πόλεων
- ⊖ Εξόντωση πληθυσμού, αιχμαλωσίες, φυγή
- ⊖ Εσωτερική μετανάστευση
- ⊖ Σκλαβηνίες (= νησίδες εποίκων)
- ⊖ Μείωση πληθυσμού στο εσωτερικό της Χερσονήσου



* Ο πληθυσμός διατηρήθηκε στα παράκτια (αποκατάσταση διοίκησης, αφομοίωση Σλάβων).

- **Θρησκευτικός χαρακτήρας εκστρατειών Ηρακλείου:**

Κατά πυρολατρών Περσών που κατέχουν τους Αγίους Τόπους και απειλούν τη Ρωμανία (Βυζαντινή Αυτοκρατορία).

- **Αφορμή:** Απαγωγή Τιμίου Σταυρού
- **Συνθήκη ειρήνης Αβάρων - Βυζαντινών** => μεταφορά στρατού στη Μ. Ασία.
- **Εκκλησία:** Ηθική και υλική στήριξη.
- **Μάχη της Νινευί** => Αφανισμός περσικού στρατού.
- **Συνθήκη ειρήνης μεταξύ Περσών και Βυζαντινών:**

α) Το Βυζάντιο ανακτά εδάφη στην Εγγύς Ανατολή .

β) 630 μ.Χ.: Αποκατάσταση **Τιμίου Σταυρού** στα Ιεροσόλυμα.

β) Εσωτερική αναδιοργάνωση

- **Θέματα** (7ος αι.) : εκτεταμένη διοικητική μεταρρύθμιση

- Αρχικά στρατιωτικές μονάδες
- Αργότερα περιοχές εγκατάστασης
- Ανώτατη στρατιωτική και πολιτική εξουσία ο στρατηγός
- **Στρατιωτόπια** (= κτήματα → τα έσοδα για άλογο και οπλισμό)

↳ μεταβίβαση στον πρωτότοκο γιο.

(τα πρώτα θέματα στη Μ.Ασία, αργότερα και στη Βαλκανική Χερσόνησο).

- **Συνέπειες των νέων μέτρων:**

- Εξέλιπαν οι μισθοφόροι
- Οι νέοι στρατιώτες-αγρότες αγωνίζονταν με αυταπάρνηση
- Ενισχύθηκε η μικρή και μεσαία ιδιοκτησία
- Δημιουργήθηκαν **κοινότητες χωρίων** από ελεύθερους αγρότες

- **Κρατική μηχανή - Διοίκηση:**

- Εγκαταλείφθηκε το σύστημα της πυραμίδας (παρήκμασαν οι μεγάλες υπηρεσίες και διοικήσεις).
- Οι κρατικές υπηρεσίες εξαρτώνται **άμεσα** από τον αυτοκράτορα. (Λογοθέτης Γενικού, Λογοθέτης του Δρόμου).

γ) Εξελληνισμός του κράτους

• Εθνολογική ομοιογένεια:

☞ Επίσημη κρατική γλώσσα όχι τα Λατινικά αλλά τα Ελληνικά.

☞ Ο αυτοκράτορας: **Βασιλεύς πιστός εν Χριστώ**

(εγκατάλειψη τίτλων **imperator Romanum, Caesar, augustus**)

3. Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

α) Η προϊσλαμική Αραβία

Νότια Αραβία: Μόνιμα εγκατεστημένη αγροτική κοινωνία

Βόρεια Αραβία: Φυλετική οργάνωση, νομάδες (δεν αποτελούν απειλή για το Βυζάντιο).

β) Η οργάνωση των Αράβων

Μωάμεθ: Ιδρυτής νέας θρησκείας (**Ισλάμ**)

622: Αποδημία του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα (**Εγίρα**)

- Συνένωση αραβικών φυλών
- Οι πιστοί ονομάστηκαν **Μουσουλμάνοι**
- Ιερό βιβλίο **το Κοράνιο**
- Ιδιαίτερη σημασία ο **ιερός πόλεμος (τζιχάντ)**

Θεοκρατικό κράτος: Η θρησκευτική κοινότητα ταυτίζεται με το κράτος.

► Το Κοράνιο καθορίζει τη θρησκευτική συμπεριφορά, τα καθήκοντα, τους νόμους.

► Οι παραβάτες των ιερών κανόνων δικάζονται από τον Μουφτή ή τον Καδή.

► Ο ανώτατος άρχοντας είναι **θρησκευτικός και κοσμικός ηγέτης**.

Χαλίφης: Τοποτηρητής του Προφήτη, θρησκευτικό πρότυπο, αρχηγός κράτους, υπεύθυνος για την εφαρμογή Κορανίου.

4. ΟΙ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ

α) Η αραβική εξάπλωση

☉ Εγγύς Ανατολή

☉ Βόρεια Αφρική

☉ Δύση (Πουατιέ, 732: Οι Άραβες αναχαιτίζονται από τους Φράγκους.)

- **Αιτίες:**
 - α) Εξάντληση Βυζαντινών και Περσών
 - β) Ψυχικό σχίσμα κέντρου και ανατολικών επαρχιών (μονοφυσιτισμός)

β) Ο πόλεμος στη θάλασσα και οι πολιορκίες της Κων/πολης

- **Μωαβίας, διοικητής Συρίας** ⇒ Κωνσταντία, πρωτεύουσα Κύπρου, Ρόδος, Κως.
- **674 - 678:** ⇒ Οι Άραβες επιχειρούν να κατακτήσουν την **Κων/πολη**
 - ⇒ Αυτοκράτορας ο Κωνσταντίνος Δ΄
 - ⇒ Αποτυχία → Καταστροφή αραβ. στόλου από το **υγρόν πυρ.**
(ταπεινωτική ειρήνη)
- **717:** **Δεύτερη επίθεση Αράβων εναντίον Κων/πολης**
 - ↘ Αναχαιτίζονται οριστικά.

γ) Οι αραβοβυζαντινές συγκρούσεις στη Μ. Ασία και την Ανατολική

Μεσόγειο : →Μεταφορά πολέμου στη Μ. Ασία

→9^{ος} αι.: Εσωτερικές διαμάχες στο Χαλιφάτο

• Το Βυζάντιο κλονίζεται ανεπανόρθωτα:

à Εξέγερση του Θωμά του Σλάβου (821 - 823)

à Κατάληψη Κρήτης από Άραβες Ισπανίας

à Παραμέληση στόλου

à Καταστροφή Αμορίου (838) (Σκληροί αγώνες Θεόφилου).

à Συνέπειες αραβικών επιδρομών:

⊖Τερματίζεται η ελληνορωμαϊκή κυριαρχία στη Μεσόγειο

⊖Περίοδος συγκυριαρχίας Αράβων και Βυζαντινών

⊖Επιδρομές αραβικών στόλων (κούρσα):μείωση πληθυσμού, περιορισμός εμπορίου

⊖Επιδρομές χερσαίες: πλήγμα στο εμπόριο, περιορισμός αγροτικών δραστηριοτήτων.

5. Η ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ

α) Συνθήκες εκδήλωσης της Εικονομαχίας

Πρωτεργάτες του κινήματος: Λέων Γ΄ και Κωνσταντίνος Ε΄ (Ίσαυροι)

Ιδεολογική βάση: ➔ Οι ανεικονικές αντιλήψεις των ανατολικών επαρχιών

➔ Οι υπερβολές της λατρείας εικόνων και λειψάνων στις ευρωπαϊκές επαρχίες

- Τα μέτρα της κεντρικής εξουσίας δικαιολογούνται λόγω της κρισιμότητας των περιστάσεων:

α) Δράση αραβικού στόλου

β) Εισβολές και εγκαταστάσεις Σλάβων

γ) Επιδρομές Βουλγάρων

- Η σωτηρία της Αυτοκρατορίας εξαρτιόταν από τους αγροτικούς πληθυσμούς- θεματικούς στρατούς ➔ Εφαρμόστηκε από τους Ισαύρους εικονομαχική πολιτική.

β) Έναρξη της εικονομαχίας

Αφορμή: Ο καταστροφικός σεισμός μεταξύ Θήρας και Θηρασίας (ερμηνεύτηκε ως θεία οργή).

Γεγονότα: ➔ 726, Λέων Γ΄, επίθεση κατά των εικόνων

➔ Αντίδραση κατά της εικονομαχικής πολιτικής

➔ 730, το πρώτο επίσημο εικονομαχικό διάταγμα:

καταστροφή εικόνων και διώξεις εικονοφίλων.

➔ Ο πάπας, δυσαρεστημένος, στράφηκε προς τους Φράγκους

γ) Κορύφωση της εικονομαχίας

Κων/νος Ε΄: Ανελέητη εκστρατεία εναντίον των μοναχών και των μοναστηριών (προτύργια εικονολατρίας).

- ✓ **Σύνοδος Ιέρειας(754):**Καταδίκασε τη λατρεία των εικόνων και αναθεμάτισε τους οπαδούς της.
- ✓ **Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος:**Καταδίκασε την εικονομαχία (επί Κων/νου ΣΤ΄ και Ειρήνης).

δ) Αναζωπύρωση και τέλος της Εικονομαχίας



από τους αυτοκράτορες Λέοντα Ε΄ και Θεόφιλο

- ✓ Μάρτιος 843, Σύνοδος Κων/λης: Αποκατάσταση εικόνων (Από τη μητέρα του Μιχαήλ Γ΄, Θεοδώρα, και τους συνεργάτες της Βάρδα και Θεόκτιστο)

Συνέπεια: Οριστική αποτυχία του κράτους να υποτάξει στη βούλησή του την Εκκλησία.

6. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

α) Η οικονομία και οι «κακώσεις» του Νικηφόρου

► Οικονομική και δημογραφική κρίση (6ος - 9ος αι.)

- Αίτια:
- Οι επιδημίες
 - Οι φυσικές καταστροφές
 - Πόλεμοι και εχθρικές εισβολές
 - Η δράση των πειρατών

- Συνέπειες:
- Μείωση πληθυσμού
 - Υποχώρηση αστικών δραστηριοτήτων (ενίσχυση αγροτικών)
 - Αισθητή μείωση του εξωτερικού εμπορίου

- **Εμπόριο με την Ανατολή:** Ελέγχεται από τους Άραβες, με τους οποίους οι Βυζαντινοί μοιράζουν τα κέρδη και στους οποίους καταβάλλουν τελωνειακούς δασμούς.
- **Εμπόριο με τη Δύση** → Μειώνεται πολύ, αλλά δε διακόπτεται
 ↳ (δράση πειρατών)

Τέλη 8ου - αρχές 9ου αι. → **Ανάκαμψη οικονομίας, ναυτιλίας, εμπορίου και αύξηση πληθυσμού.**

➔ **Δημοσιονομικά μέτρα Νικηφόρου Α΄ - «Κακώσεις»**

- α) Ακύρωση φοροαπαλλαγών Ειρήνης Αθηναίας.
- β) Επιβολή καπνικού φόρου
- γ) Καθιέρωση αλληλέγγυου
- δ) Απαγόρευση τοκογλυφίας
- ε) Δημιουργία κλήρων για τους ναύτες - στρατιώτες της Μ. Ασίας.
- στ) Υποχρέωση πλοιοκτητών να δανείζονται από το κράτος με υψηλό επιτόκιο.

β) Στρατιωτικοποίηση και εποικισμοί

• **Παρουσία στρατού στη βυζαντινή κοινωνία**

- Φαίνεται ➔ από τα οικογενειακά ονόματα,
- ➔ από τα οχυρά κάστρα,
- ➔ από την επέκταση του δικτύου των θεμάτων,
- ➔ από τη δημιουργία ναυτικών θεμάτων.

• **Εποικιστική πολιτική Βυζαντίου**

- ➔ Σλάβους αιχμαλώτους από Βαλκάνια → Μ. Ασία.
- ➔ Μικρασιατικοί πληθυσμοί εγκαθίστανται στις σκλαβηνίες Θράκης και Μακεδονίας και Νότιας Ελλάδας

• **Αφομοίωση των Σλάβων (από τα τέλη 8ου αι.)**

γ) Το κίνημα του Θωμά, του λεγόμενου Σλάβου

- **821:** Εκδήλωση του κινήματος στη Μ. Ασία
- **821 - 822:** Πολιορκία Κωνσταντινούπολης
- **823 :** Ο Θωμάς ο Σλάβος συλλαμβάνεται και θανατώνεται.

• **Θωμάς ο Σλάβος:**

- ☞ Εμφανίζεται ως εικονόφιλος και προστάτης των φτωχών.
- ☞ Υπόσχεται απαλλαγή από τη φορολογία.
- ☞ Κερδίζει οπαδούς από τα λαϊκά και αγροτικά στρώματα.
- ☞ Στέφεται αυτοκράτορας από τον Πατριάρχη Αντιοχείας.
- ☞ Η αναταραχή επεκτείνεται στις πόλεις και το στρατό.

• **Η ήττα του οφείλεται:**

- α) στο απόρθητο των τειχών της Βασιλεύουσας
- β) στις λιποταξίες των πληρωμάτων,
- γ) στη βαριά ήττα του στόλου του και
- δ) στην επίθεση των Βουλγάρων, συμμάχων των Βυζαντινών.

✓ **Το κίνημα του Θωμά ερμηνεύεται:**

όχι ως κοινωνική επανάσταση και λαϊκή εξέγερση,
αλλά ως εμφύλια διαμάχη, αποτέλεσμα

- α) των προσωπικών φιλοδοξιών,
- β) των κινήτρων του στασιαστή,
- γ) της εχθρότητας των επαρχιών εναντίον της κεντρικής εξουσίας και
- δ) της διαμάχης για τις εικόνες.

7. ΣΛΑΒΟΙ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

α) **Σκλαβηνίες** → Οι μόνιμες εγκαταστάσεις των Σλάβων στη Χερσόνησο του Αίμου.

→ Στον **ελλαδικό** χώρο: Αυτόνομες νησίδες σλαβικού πληθυσμού (Αρχικά ημιαυτόνομες και πλήρως φόρο υποτέλειας)

9ος αι. → Τα πρώτα κρατίδια Σέρβων και Κροατών (Β.Δ. της Χερσονήσου του Αίμου)

→ Οι νότιες της Χερσονήσου του Αίμου σκλαβηνίες ενσωματώνονται στο Βυζαντινό Κράτος.

β) Η ίδρυση του κράτους των Βουλγάρων

☞ Λαός ασιατικής προέλευσης

☞ Εγκατάσταση: Στα εδάφη μεταξύ Δούναβη, Αίμου, Ευξείνου Πόντου.

• Σχέσεις με το Βυζάντιο:

Συμφωνία : Ο βυζαντινός αυτοκράτορας καταβάλλει ετήσιες χορηγίες.

Αντάλλαγμα: Οι Βούλγαροι βοηθούν τους Βυζαντινούς (Λέοντα Γ΄, 717).

→ Εξασθένηση Βουλγαρίας ► Αποκατάσταση βυζαντινής

⇓

υπεροχής στη Χερσόνησο του Αίμου

Μεγάλη εσωτερική πολιτική κρίση στη Βουλγαρία

{ σύγκρουση φιλοβυζαντινής - αντιβυζαντινής παράταξης

⇓

⇓

και παλαιάς βουλγαρικής
αριστοκρατίας

με τους σλαβικούς πληθυσμούς και
λαϊκές βουλγαρικές τάξεις

γ) Η Βουλγαρία υπό τον Κρούμο

- **Αρχές 9ου αι.: Ισχυροποίηση Βουλγαρίας**
 - Προσάρτηση πρώην αβαρικών εδαφών: Σαρδική (Σόφια)
 - Εκστρατεία Νικηφόρου Α΄ κατά των Βουλγάρων - Αποτυχία
 - **Απειλή** Κων/πολης.
- **30ετής συνθήκη ειρήνης Βυζαντινών - Βουλγάρων.**
(μετά τον ξαφνικό θάνατο του Κρούμου, το 814)

δ) Η οργάνωση του Βουλγαρικού Κράτους

- **Δυϊσμός** → **Διοικητικός**
(**δυναρχία**) ↘ **Εθνοφυλετικός** (Πρωτοβούλγαροι και Σλάβοι)
- * **Χάνος + Πρωτοβουλγαρική αριστοκρατία** → Πολιτική του Κράτους
- * **Αρχηγοί σκλαβηνίων** ↘ **Αυτονομία**
↘ **Μερική συμμετοχή στη διοίκηση**
- ⇒ **9ος αι.:**
 - Ενισχύεται η κεντρική εξουσία
 - Οι Βούλγαροι εκσλαβίζονται !

8. ΤΟ ΦΡΑΓΚΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΥΠΟ ΤΙΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΡΟΒΙΓΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΡΟΛΙΔΩΝ

α. Η εποχή των Μεροβιγγείων και η κρίση του Φραγκικού κράτους

♦ Εκχριστιανισμένο Βασίλειο των Φράγκων

→ Χλωδοβίκος, γενάρχης της δυναστείας των Μεροβιγγείων

→ Διάδοχοι: Εμφύλιοι, Πολιτική διάσπαση

Κρίση πολιτισμική και οικονομική (υποχώρηση εμπορίου και βιοτεχνίας, εγκατάλειψη οδικού δικτύου, παρακμή πόλεων)

- **Η Εκκλησία** : σημείο αναφοράς και παράγοντας εξουσίας

β. Οι Καρολίδες και η ακμή της φραγκικής δύναμης

➤ Σημαντικό το αξίωμα του **αυλάρχη**

➤ Ο αυλάρχης Κάρολος Μαρτέλος : Αναχαίτιση Αράβων στο Πουατιέ (732)

➤ Ο πάπας στέφει τον Πιπίνο, γιο του Καρόλου Μαρτέλου, **ελέω Θεού**

βασιλέα των Φράγκων

➤ Ο **Πιπίνος** δωρίζει στην Αγία Έδρα την περιοχή Ραβέννα – Ρώμη

➤ Ο διάδοχος **Καρλομάγνος** κατακτά πολλά εδάφη και παίρνει τα εξής

μέτρα: α) Διαίρεση φραγκικής επικράτειας σε 200 κομητείες

β) Καθιέρωση βασιλικών απεσταλμένων

γ) Εκκλησιαστική μεταρρύθμιση

γ. Το πρόβλημα των δύο αυτοκρατοριών

- 774: Ο Κάρολος καταλύει το κράτος των Λογγοβάρδων (ισχυρή η βασιλεία του)
- Διπλωματική προσέγγιση Βυζαντίου(συνοικέσιο, τελικά ρήξη)
- **Χριστούγεννα του 800: Ο Κάρολος στέφεται ως Μέγας και ειρηνοποιός αυτοκράτωρ, κυβερνήτης του Ρωμαϊκού Κράτους με έδρα το Άαχεν!**
- Αντιμέτωπες δύο αυτοκρατορίες: **μία ανατολική και μία δυτική.**
- Η οικουμένη διασπάστηκε **γλωσσικά, πολιτικά και θρησκευτικά.**
- Σκάνδαλο η στέψη και σφετερισμός του όρου **βασιλεύς των Ρωμαίων.**
- Τελικά συμβιβασμός Καρόλου με το Βυζαντινό Αυτοκράτορα

δ. Η διάσπαση της Αυτοκρατορίας του Καρόλου

Δυναστεία Καρολιδών: Συνένωση του χριστιανικού κόσμου της Δυτικής Ευρώπης.

Διάδοχοι: Κλονισμός διοικητικής ενότητας.

Συνθήκη Βερντέν (843 μ.Χ.) : Διανομή κληρονομιάς Καρλομάγνου από τους τρεις γιους του → Βάση σχηματισμού Γερμανίας, Γαλλίας, Ιταλίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ ΩΣ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (843 - 1054)

1. ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (843-867)

- ▶ **Αναδιοργάνωση:** → Αυτοκράτωρ ο **Μιχαήλ Γ΄** (842 - 867)
 - Προώθηση παιδείας
 - Αναβάθμιση οικονομίας
 - Στρατιωτικές επιτυχίες κατά των Αράβων στη Μ.Ασία.

α. Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων

- **Ρωσία:** → **860** Απόκρουση Ρωσικής επίθεσης κατά της Κων/πολης
→ Βυζαντινή ιεραποστολή για εκχριστιανισμό Ρώσων.
- **Μοραβία:** → **863** Ιεραποστολή στη Μοραβία ύστερα από αίτημα του ηγεμόνα Ραστισλάβου (φοβούμενος περικύκλωση από Φράγκους και Βουλγάρους).
→ Επικεφαλής της πρεσβείας οι Θεσσαλονικείς **Κωνσταντίνος-Κύριλλος** και **Μεθόδιος** (γλαγολιτικό

Ιστορία Β' Λυκείου

αλφάβητο, μετάφραση Αγ. Γραφής στα σλαβονικά, απαρχές εθνικής φιλολογίας).

→ Αργότερα κυριαρχία φραγκικού κλήρου, αλλά ο βυζαντινός πολιτισμός βαθιά ριζωμένος.

- **Βουλγαρία:** → Οι Βούλγαροι ζητούν ιεραποστόλους από τον πάπα.
→ Το Βυζάντιο αποκλείει σύνορα και παράλια για να αποτρέψει την ένταξη Βουλγαρίας στη δυτική σφαίρα επιρροής.
→ Ο ηγεμόνας Βόρης βαπτίζεται με το όνομα **Μιχαήλ**.

β) Ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο Εκκλησιών και το Πρώτο Σχίσμα

➤ **Οργάνωση Βουλγαρικής Εκκλησίας**

- ☞ Ο Βόρης συντρίβει την αντίσταση βουλγάρων ευγενών (βογιάροι), που έμειναν πιστοί στην εθνική θρησκεία.
- ☞ Η διοίκηση της Εκκλησίας σε Έλληνα επίσκοπο, απογοήτευση Βουλγάρων, στροφή στη Ρώμη.

• **Το Πρώτο Σχίσμα**

☞ Ο Πατριάρχης Φώτιος κατηγορεί τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σε θέματα
α) λατρείας και
β) εκκλησιαστικής τάξης.

- **Σύνοδος του 867:** → Απορρίπτει το filioque (δόγμα ότι το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται και από τον Υιό)

→ Αναθεματίζεται ο πάπας Νικόλαος

(ΠΡΩΤΟ ΣΧΙΣΜΑ)

- Σύνοδος του 870: ► Λύνεται το βουλγαρικό ζήτημα
 - Η Βουλγαρία στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

α. Η ανώτερη αριστοκρατία

Η κυρίαρχη τάξη ενοποιείται: ⇨ **Αριστοκρατία γης (επαρχιακή)**



⇨ **Αριστοκρατία αξιωμάτων - παλατιανή**

Δεσπόζουν οι **βασιλικοί** : -Μονοπωλούν στρατιωτικά και πολιτικά αξιώματα

- Κυριαρχούν κοινωνικά και οικονομικά

- Είναι ακόρεστοι για πλούτη

Ασφυκτική πίεση **δυνατών** – **Προστασία** αγροτικών κοινοτήτων και δήμου.

β. Η μεσαία τάξη

Εμποροβιοτεχνική τάξη: ▶ Πηγή **ευημερίας** Βυζαντίου (αύξηση νομισματικής κυκλοφορίας)

▶ Μεγαλέμποροι: μακρινά ταξίδια, εμπόριο πολύτιμων προϊόντων Ανατολής.

▶ Συμμετοχή στην **πολιτική ζωή** της αυτοκρατορίας

γ. Η κοινωνία του χωριού και η πάλη κατά των δυνατών

Κοινωνική πυραμίδα: ⇨ Ιερέας

⇨ Δυνατοί

⇨ Ελεύθεροι μικροϊδιοκτήτες

⇨ Δούλοι

⇒ Οι **μικροκαλλιεργητές**, λόγω των φόρων, παραχωρούν τους κλήρους, γίνονται **πάροικοι των δυνατών** και τρέπονται σε φυγή (επιβάρυνση γειτόνων).

⇒ **Αγώνας κατά των δυνατών** (από τη Μακεδονική δυναστεία): Το μεγαλύτερο πλήγμα ήταν το **αλληλέγγυον** (οι εύποροι γείτονες πληρώνουν τους φόρους των φτωχών αγροτών της κοινότητας).

5. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

α. Η βυζαντινή διπλωματία

- Οι πρεσβευτές ήταν πρόσωπα **σεβαστά** και **απαραβίαστα**.
- **Μέσα διπλωματίας:** α. Αποστολή πρέσβων (σε ξένες χώρες)
 - β. **Χορηγίες** (χρήματα ή δώρα)
 - γ. Σύναψη συμμαχιών
 - δ. Επιγαμίες
 - ε. Εμπορικές συνθήκες
 - στ. **Εκχριστιανισμός** άλλων λαών.
- Ο αυτοκράτορας χαράζει την εξωτερική πολιτική.
- Ο **Λογοθέτης του Δρόμου** στενός συνεργάτης του (υποδοχή ξένων πρεσβευτών, ορισμό βυζαντινών πρεσβειών κ.ά.)

β. Οι σχέσεις με τους Άραβες

- Σφοδρότητα αραβοβυζαντινών συγκρούσεων
- Απώλεια για το Βυζάντιο: **Άλωση Θεσσαλονίκης** (904) από τους Άραβες
- **Βυζαντινοί:**
 - 1) Ενίσχυση βυζαντινού στόλου
 - 2) Άλωση συριακής **Έδεσσας** και ανάκτηση **ιερού μανδηλίου**
(στρατηγός Ιωάννης Κουρκούας)
 - 3) Ανάκτηση **Κρήτης** και **Κύπρου**
 - 4) Επέκταση συνόρων ως τη Συρία και την Παλαιστίνη
(Νικηφόρος Φωκάς, Ιωάννης Τζιμισκής)
 - 5) Προσάρτηση Κιλικίας και Συρίας

► Συχνά **συνθήκες ειρήνης** (ανταλλαγή αιχμαλώτων, πολιτιστικές επαφές, εμπορικές ανταλλαγές).

γ. Οι σχέσεις με τους Βουλγάρους

γ1. Οι Βούλγαροι υπό τον Συμεών

Ο εκχριστιανισμός τους επηρέασε την πολιτική και πολιτισμική τους εξέλιξη.

Συμεών:-Μεταφορά πρωτεύουσας από την Πλίσκα στην Πρεσλάβα

- Ακμή παλαιοσλαβικής εκκλησιαστικής λογοτεχνίας
- **Ημιαργείο** ο Συμεών (=ημιέλληνας, σπουδές στη Μαγναύρα)
- **Ένταση** στις βυζαντινοβουλγαρικές σχέσεις: κυριαρχία στα **Βαλκάνια**
- Αντικατάσταση αρχαίου τίτλου **χάνου** με τον βυζαντινό τίτλο **βασιλεύς**
- **913:** Ο Συμεών μπροστά στα τείχη της Κων/πολης
- Διαπραγματεύσεις με τον Πατριάρχη Νικόλαο Μυστικό
- Αυτοαναγορεύεται **Βασιλεύς Βουλγάρων και Ρωμαίων**
- Οι Βυζαντινοί όμως τον αναφέρουν **άρχοντα της Βουλγαρίας**
- **924:** Δεύτερη απόπειρα εναντίον της Κων/πολης (αποτυχία).

Πέτρος: → **Ειρήνη** με το Βυζάντιο

- Νυμφεύθηκε την εγγονή του Ρωμανού Λακαπηνού
- Έλαβε τον τίτλο: **Βασιλεύς της Βουλγαρίας**

Ιστορία Β΄ Λυκείου

γ2. Η ίδρυση νέου βουλγαρικού κράτους από τον Σαμουήλ. Η υποταγή του στο Βυζάντιο.

Σαμουήλ: Νέο βουλγαρικό κράτος με κέντρο τη βορειοδυτική Μακεδονία (Πρέσπα-Αχρίδα) – Επέκταση μέχρι το Δούναβη και την Κεντρική Ελλάδα.

Βασίλειος Β΄:- Αρχικά → διπλωματικά μέσα

- Επιτυχία στην περιοχή του Σπερχειού (στρατηγός Νικηφόρος Ουρανός)
- Καθοριστική νίκη στη μάχη του **Κλειδίου (1014)**

Συνέπειες:1) Υποταγή Βουλγαρίας (1018)

2) Προσάρτηση στο Βυζάντιο

3) Εντατικός εξελληνισμός Παλαιοβουλγαρικής Εκκλησίας

δ. Οι σχέσεις με τους Ρώσους

- Ρωσοβυζαντινές εμπορικές σχέσεις με ειδικές συνθήκες
- Δεύτερος και οριστικός **εκχριστιανισμός** (επίσκεψη Όλγας στη Κων/πολη)
- Γάμος **πορφυρογέννητης Άννας**, αδελφής του Βασιλείου Β΄, με τον **Βλαδίμηρο**, ηγεμόνα του Κιέβου.
- Η Ρωσία αποκτά **διεθνές κύρος**
- Διάδοση **Ορθοδοξίας**
- Εισαγωγή στοιχείων **κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης** καθώς και του **βυζαντινού πολιτισμού**.

ε. Η βυζαντινή πολιτική στην Ιταλία και η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους

- Ο Νικηφόρος Φωκάς και ο Γερμανός Όθων Α΄ (που έχει στεφθεί αυτοκράτωρ Ρωμαίων) διεκδικούν τα ημισυτόνομα κρατίδια της κεντρικής Ιταλίας.
- Πρεσβεία επισκόπου Λιουτπράνδου: Η σπουδαιότερη , αλλά κατέληξε σε ναυάγιο!
- Όθων Β΄: Βελτίωση σχέσεων των δύο αυτοκρατοριών- Γάμος με τη Θεοφανώ, ανειμιά του Ιωάννη Τζιμισκή - Διάδοση βυζαντινού πολιτισμού
- Οριστική απώλεια ιταλικών κτήσεων για το Βυζάντιο(1071) από τους Νορμανδούς

στ. Το Σχίσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών (1054)

- Διαφωνίες σε θεολογικά και δογματικά ζητήματα (νηστεία Σαββάτου, αγαμία κλήρου, χρήση αζύμων στη λειτουργία και κυρίως το **filioque**).
- Κύρια αιτία: Η διεκδίκηση, εκ μέρους της Ρώμης, της πρωτοκαθεδρίας στο χριστιανικό κόσμο!
- Πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος – Καρδινάλιος Ουμβέρτος (οι διαπραγματευτές)
- Κοσμοϊστορική η σημασία του Σχίσματος στις παραμονές της Άλωσης της Κων/λης από τους Τούρκους!

ζ. Οι σχέσεις με τις ιταλικές ναυτικές πόλεις

⇒ Ανάπτυξη ιταλικών ναυτικών πόλεων (Βενετία).

⇒ Βασίλειος Β΄: Ευνοϊκή εμπορική συνθήκη με Βενετούς → Εγκαινιάζεται μια πολιτική παραχώρησης προνομίων στο ιταλικό και ιδιαίτερα το βενετικό κεφάλαιο (σε βάρος των συμφερόντων της αυτοκρατορίας).

7. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΑΣ

α. Χαρακτηριστικά και εξέλιξη

- ▶ Η κοινωνία του Φραγκικού Κράτους κυρίως **αγροτική**
- Οι ανώτεροι άρχοντες παρείχαν στους υποτελείς (βασάλους) εκτάσεις γης (φέουδα), **προστασία και βοήθεια** → αντάλλαγμα: **πίστη, υποτέλεια** και διάφορες **υπηρεσίες** (αμφίδρομες υποχρεώσεις)
- **Σχέσεις φεουδάρχη – υποτελούς**: Δεσμοί εξάρτησης (φεουδαρχική κοινωνία)
- **Τελετή περιβολής**: Η επίσημη αναγνώριση ενός άρχοντα ως υποτελούς ενός άλλου ισχυρότερου άρχοντα (η παραμέληση του φέουδου συνεπαγόταν την αφαίρεση του φέουδου).

Κοινωνική πυραμίδα

- ☞ Κορυφή: **βασιλιάς**
- ☞ **Αριστοκρατία**: Άμεσοι υποτελείς και φεουδάρχες (Κόμητες, βαρώνοι, μαρκήσιοι κ.ά.)

☞ **Κατώτεροι υποτελείς** (έπαιρναν γαίες ως αντάλλαγμα)

☞ **Βάση πυραμίδας**: α) ελεύθεροι γεωργοί(μικροϊδιοκτήτες)

β) **δουλοπάροικοι**(η πλειονότητα των αγροτών, περιορισμένη ελευθερία)

γ) **δούλοι** (κινητά αντικείμενα)

(άθλιες συνθήκες, φόρους, αγγαρείες, ανεπαρκή ένδυση και τροφή).

β. Η επικράτηση του συστήματος της φεουδαρχίας

➤ **Ανάπτυξη φεουδαρχίας** (8^{ος} αι., μετά την κατάρρευση της δυναστείας των Μεροβιγγείων)

➤ **Στρατιωτική, οικονομικοκοινωνική και πολιτική λειτουργία φεουδαρχίας - Μεταρρυθμίσεις Καρλομάγνου:**

α) Γαίες στους βασιλικούς αξιωματούχους (διοικητική μεταρρύθμιση)

β) **Ο στρατός φεουδαρχικός**, υπό την ηγεσία των φεουδαρχών:

(Οικονομική και πολιτική δύναμη των φεουδαρχών σε **τοπικό** επίπεδο χάρη στο φέουδο)

➤ **Γενίκευση φεουδαρχικού συστήματος (10^{ος}-11^{ος} αι.)**

Αίτια: - Αίσθημα ανασφάλειας στην Ευρώπη

- Διάλυση κρατών Καρολιδών

- Εχθρικές επιδρομές

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:

ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΩΣ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΟΥΣ (1054 – 1204)

1.ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ (1054 – 1081)

α. Πολιτική αστάθεια και οικονομικά προβλήματα



- ⇒ Διαμάχη στρατιωτικών – πολιτικών
- ⇒ Δυναμική ανάμειξη Εκκλησίας

Πτώχευση βυζαντινής οικονομίας (μέσα 11^{ου} αιώνα):

Αιτίες: α) εφαρμόστηκε ευρέως το σύστημα εκμίσθωσης φόρων,
β) εντάθηκε η εξαγορά αξιωμάτων,
γ) περικόπηκαν οι στρατιωτικές δαπάνες,
δ) αυξήθηκαν οι παροχές προς την Αυλή, την Εκκλησία και τους
γειτονικούς λαούς.

β. Εξωτερικά προβλήματα. Η μάχη του Ματζικέρτ (1071)

- Ισχυρό πλήγμα στην άμυνα Ιταλίας και Βαλκανικής.
- Εμφάνιση **Σελτζούκων Τούρκων**: εξαφανίζουν τα τελευταία ίχνη της αραβικής κυριαρχίας στην Εγγύς Ανατολή.

- **Ήττα Βυζαντινών στο Ματζικέρτ:**

- ✓ Ο βυζαντινός στρατός αποδεκατίστηκε.
- ✓ Ο Ρωμανός Δ΄ Διογένης αιχμαλωτίστηκε, αλλά θα αφεθεί ελεύθερος ύστερα από συνθήκη ειρήνης.
- ✓ Οι Τούρκοι θα ακυρώσουν τη συνθήκη ειρήνης μετά την εξόντωση του Ρωμανού Δ΄ από πολιτικούς του αντιπάλους.

Συνέπεια: Οι Τούρκοι θα κατακτήσουν το μεγαλύτερο μέρος της Μ. Ασίας.

γ. Άλλα εξωτερικά και εσωτερικά προβλήματα

- Απώλεια κτήσεων στην Ιταλία (1071) από Νορμανδούς(Ροβέρτο Γυισκάρδο)
- Κλονισμός κυριαρχίας Βυζαντίου στην Αδριατική και το Δούναβη.
- **Οικονομική κρίση:** - Στα ύψη οι τιμές ψωμιού και άλλων αγαθών
- Αιματηρή λαϊκή εξέγερση

Αλέξιος Α΄: Τερματίζει την κρίση (1081)

2. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΚΟΜΝΗΝΩΝ (1081 – 1185)

α. Η διοίκηση και η οικονομία

✓ Αλλαγές στη διοίκηση επί Αλεξίου Α΄:

α) Αύξηση αριθμού αξιωμάτων

β) Υποχώρηση συγκεντρωτικής γραφειοκρατίας

γ) Αύξηση αριθμού θεμάτων (μείωση έκτασης και σημασίας τους).

✓ Οικονομική πολιτική Αλέξιου Α΄:

- Κερδοσκοπική(εκμεταλλεύτηκε την υποτίμηση και νόθευση του νομίσματος και απαιτούσε την καταβολή φόρων σε νομίσματα πλήρους αξίας).

- Επιβάρυνση φορολογούμενων: Υποχρεωτική προσφορά εργασίας, απληστία ιδιωτών – φοροεισπρακτόρων.

β. Ο στρατός και ο θεσμός της πρόνοιας



Αποτελείται από **προνοιάριους** – έφιππους πολεμιστές που συμμετέχουν στον πόλεμο επικεφαλής ομάδας (ανάλογης με την έκταση της πρόνοιας).

Πρόνοιας: Αγροτικές κρατικές εκτάσεις ή φορολογικές εισπράξεις που παραχωρούνται στους προνοιάριους, με αντάλλαγμα στρατιωτικές υπηρεσίες.

- Δεν αποτελούν ιδιοκτησία του προνοιαρίου
- Δεν μεταβιβάζονται
- Δεν κληρονομούνται

Ιστορία Β΄ Λυκείου

(Κοινά σημεία αλλά όχι ταύτιση με θεσμό φεουδαρχίας)

Στρατός: Κυρίαρχη τάξη στο Βυζάντιο στα χρόνια των Κομνηνών και ζει εις βάρος του εξαθλιωμένου πληθυσμού.

γ. Η προσπάθεια για μεταρρύθμιση

- ✓ Μεταρρυθμιστική προσπάθεια Ανδρόνικου Α΄ Κομνηνού:
 - ✓ Προστασία χωρικών από καταχρήσεις δυνατών
 - ✓ Εξάλειψη διαφθοράς
 - ✓ Εξάλειψη καταχρήσεων στη δημόσια διοίκηση
 - ✓ Αντιδράσεις στη χρήση βίας, αγανάκτηση λαού, αποτυχία προγράμματος για ριζική αλλαγή.
-
- ✓ **Αρνητική συνέπεια:** Επιδείνωση σχέσεων με Δύση και επιθετική πολιτική κατά του Βυζαντίου.

5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

α. Ο πληθυσμός και η γεωργία

Μέσα 11ου αι. στη Δ. Ευρώπη οι πρώτες ενδείξεις ακμής (Δ. Ευρώπη, Β. Ιταλία).

- Η **αύξηση του πληθυσμού** οδηγεί:
 - α) στην επέκταση καλλιεργούμενων εκτάσεων (εκχερσώσεις και αποξηράνσεις),
 - β) στη βελτίωση γεωργίας, βιοτεχνίας και εμπορίου,
 - γ) στην ίδρυση πόλεων,
 - δ) στη χρησιμοποίηση του χρήματος στις ανταλλαγές.
- **Γεωργική επανάσταση:**
 - Αύξηση καλλιεργούμενων εκτάσεων
 - Αύξηση συγκομιδής
 - Τεχνολογικές καινοτομίες
 - Τριζωνική καλλιέργεια

Συνέπειες:

- α) Αγροτικός εποικισμός
- β) Σχηματισμός αστικών κοινοτήτων (πόλεις)

β. Οι πόλεις

- Ίδρυση νέων πόλεων και οικοδόμηση φρουρίων.
- Η επανάσταση των πόλεων επηρεάζει την ύπαιθρο.
- Η πόλη βασίζεται στον **καταμερισμό** και την **εξειδίκευση** εργασίας και στην **πρόοδο** της **τεχνολογίας**.
- Κύριες πηγές ενέργειας: νερόμυλος, ανεμόμυλος

Ιστορία Β΄ Λυκείου

✓ Στις **πόλεις** πλέον έντονη οικονομική δραστηριότητα και μεγάλες συναλλαγές, διακίνηση εμπορευμάτων, τεχνικών και ιδεών (όπως οι μονές στον Πρώιμο Μεσαίωνα).

γ. Το εμπόριο

✓ Το αγροτικό πλεόνασμα διατίθεται στις πόλεις: **Πρόοδος εμπορίου**
(μέσα 11^{ου}-12^{ου} αι. μ. Χ.)

✓ Οι εμπορικοί δρόμοι κάλυπταν όλη τη χριστιανική Ευρώπη και τα μουσουλμανικά κέντρα της Μεσογείου.

✓ **Μεγάλα εμπορικά κέντρα:** Ιταλικές ναυτικές πόλεις, Μπρυζ, Βρέμη

✓ Πρωταγωνιστούν εβραίοι και χριστιανοί έμποροι από τη Βενετία και την Πράγα.

✓ Εμπορικές δραστηριότητες ⇒ στην ξηρά (άμαξες, караβάνια)
⇒ στη θάλασσα (γαλέρες και κόγκες)
⇒ χρήση πυξίδας και πρυμναίου πηδαλίου

- **Τέλη 12ου αι. ⇒ Εμποροπανηγύρεις**
 - ✓ Προσφορά εμπορευμάτων
 - ✓ Ανταλλαγές νομισμάτων
 - ✓ Χορηγήσεις πιστώσεων

(Οι πρώτες εκδηλώσεις του χρηματοπιστωτικού συστήματος).

► 12^{ου} αι.: Πρακτική συγκρότησης **ναυτικών εταιρειών**: Τεράστια κέρδη!
(Βενετία, Γένουα)

7. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

α. Οι αιτίες

✓ Η ιδέα των Σταυροφοριών προήλθε :

α) από την αναβίωση της αρχαίας παράδοσης των προσκυνημάτων στους Αγίους Τόπους

β) από την έντονη φημολογία για βιαιότητες Αράβων και Τούρκων σε βάρος των προσκυνητών.

✓ Οι δυτικοί χρονογράφοι αναφέρουν το **φανατισμό των Τούρκων** ως κύρια αιτία των Σταυροφοριών

✓ **Ιστορική έρευνα:** Η πρωτοβουλία προήλθε από τους **πάπες** που επιθυμούσαν : α) την ανάκτηση των χριστιανικών εδαφών της Ισπανίας από

Αραβες(χαρακτήρα **ιερού πολέμου**)

β) την ενίσχυση του παπισμού έναντι των Γερμανών ηγεμόνων (ιδιαίτερα του Ερρίκου Δ΄)

γ) την υποστήριξη των βυζαντινών αυτοκρατόρων

(Ο Αλέξιος Α΄ όμως ανέμενε μισθοφόρους, **όχι** σταυροφόρους και **όχι** σε μία εποχή που έχει απαλλαγεί από τους κινδύνους)

✓ **Νοέμβριος 1095:**Ο πάπας Ουρβανός Β΄ κηρύσσει την **Πρώτη Σταυροφορία** καλώντας τους πιστούς σε **ιερό πόλεμο** κατά των αθέων για την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων με το σύνθημα: « **Ο Θεός το θέλει**».

δ. Η Τέταρτη Σταυροφορία

• **Τέλη 12ου αι.:** Το Βυζάντιο απειλείται από:

α) Νορμανδούς, β) Βενετούς και γ) Γερμανούς

Ιστορία Β΄ Λυκείου

➤ Τέταρτη Σταυροφορία:

Πρωτεργάτες: Πάπας Ιννοκέντιος Γ΄, Βονιφάτιος Μομφερρατικός.

Τόπος συγκέντρωσης: Βενετία (Απρίλιος 1201, Σύμβαση Γαληνοτάτης και σταυροφόρων για μεταφορά και τροφοδοσία επί ένα έτος).

Τόπος προορισμού: Αίγυπτος ή Συρία.

Χαρακτήρας: Διάχυτο πνεύμα θρησκευτικότητας, ιπποτικό αίσθημα, ασαφής και απροσδιόριστος σκοπός.

• Οι σταυροφόροι:

⇒ αποκαθιστούν τον τυφλό Ισαάκιο Β΄ Άγγελο στο θρόνο

⇒ καταλαμβάνουν την **Κων/πολη** (17 Ιουλίου 1203)

⇒ παραμένουν στην Κων/πολη για να διαχειριάζουν

⇒ έρχονται σε αντιπαράθεση με τον πληθυσμό, δείχνουν αλαζονική συμπεριφορά και επιβάλλουν βαρύτατη φορολογία.

{Θάνατος Ισαάκιου Β΄ Άγγελου

↳ Διαδοχή από τον Αλέξιο Δ΄ Άγγελο

↳ Ανατροπή από τον Αλέξιο Ε΄ Δούκα Μούρτζουφλο}

→ **Τέλη Μαρτίου 1204:** Συμφωνία **Διανομής της Ρωμανίας**

→ **Άλωση και λεηλασία Κωνσταντινούπολης** από τους **σταυροφόρους!!**
(13 Απριλίου 1204).

→ **Συνέπειες:** - Σφαγές, λεηλασίες, αρπαγές πολύτιμων έργων τέχνης
στη Δύση

- **Αρχή Φραγκοκρατίας στον ελλαδικό χώρο**

(σε ορισμένες περιοχές μέχρι το 17^ο αιώνα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

Η ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ Η ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΕΙΑ ΕΠΟΧΗ (1204-1453). Ο ΥΣΤΕΡΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ ΣΤΗ ΔΥΣΗ.

1. ΤΑ ΛΑΤΙΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

α. Τα λατινικά κράτη

- Η παλιά Βυζαντινή αυτοκρατορία = μωσαϊκό βασιλείων και ηγεμονιών
- Οι **Βενετοί** ιδιοποιούνται: α) τα πιο σημαντικά νησιά και λιμάνια του Ιονίου και του Αιγαίου πελάγους και β) μεγάλο μέρος της πρωτεύουσας.
- Οι **Φράγκοι** → εξουσία πολύ αδύναμη
↳ περίπλοκο σύστημα κρατιδίων
- **Αυτοκρατορία της Κων/πολης**: Ο Δόγης **Ερρίκος Δάνδολος** επέβαλε ως αυτοκράτορα της Κων/πολης τον **κόμη Βαλδουίνο της Φλάνδρας**.
- **Βονιφάτιος ο Μομφερρατικός**
 - ⊖ Βασίλειο της Θεσ/νίκης
 - ⊖ Δουκάτο της Αθήνας
 - ⊖ Ηγεμονία της Αχαΐας
- **Δουκάτο της Αθήνας**: → Αττική, Βοιωτία, Μεγαρίδα, Αργολίδα.
→ Κυρίαρχοι διαδοχικά οι Καταλανοί, οι Ατζαγιόλι και οι Τούρκοι.
- **Πριγκηπάτο της Αχαΐας**: → Ισχυρή φεουδαρχική οργάνωση

- Δυτικό τρόπο ζωής («Νέα Γαλλία»)
- Ρυθμίστηκαν οι σχέσεις με Βενετία, που καταλαμβάνει τη Μεθώνη και την Κορώνη.

- **1259, Μάχη της Πελαγονίας** (Νίκη του αυτοκράτορα της Νικαίας Μιχαήλ Παλαιολόγου επί των Φράγκων.)
- Ο Μιχαήλ Παλαιολόγος αποσπά το **Μυστρά**, τη **Μάνη**, το **Γεράκι** και τη **Μονεμβασία** → **Δεσποτάτο του Μορέως**
Δεσπότης: Θεόδωρος Α΄ Παλαιολόγος.
- Μέχρι το 1432 ανάκτηση των περισσότερων λατινικών κτήσεων της Πελοποννήσου από τους Έλληνες.

β. Έλληνες και Φράγκοι

- ☞ Οι **προνοιάριοι** : Υποτάσσονταν, δεν αντιστέκονταν (όταν εξασφάλιζαν την κατοχή των κτημάτων τους).
- ☞ Ο **πληθυσμός αντιστάθηκε** κυρίως εξαιτίας των δογματικών διαφορών.
- ☞ Οι **ευγενείς** → καταφεύγουν σε ελεύθερες περιοχές, οργανώνοντας νέα κράτη (πόλους συσπείρωσης για την αποκατάσταση της Αυτοκρατορίας).

➤ 1261

- ↪ **Ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης από το Μιχαήλ Παλαιολόγο!**

2. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ: ΤΡΑΠΕΖΟΥΣ, ΗΠΕΙΡΟΣ, ΝΙΚΑΙΑ

α. Η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας (1204 - 1461)

↳ Νοτιοανατολικές ακτές Ευξείνου Πόντου, Σινώπη, Παφλαγονία, Ηράκλεια Πόντου.

✓ **Ιδρυτές:** Μεγάλοι Κομνηνοί (Αλέξιος και Δαβίδ)

✓ **Σελτζούκοι Τούρκοι:**

➔ Καταλαμβάνουν τη Σινώπη

➔ Αποκόπτουν την αυτοκρατορία από τη Δ. Μ. Ασία

➔ Απομόνωση της **αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας** από τον ελληνικό κορμό.

β. Το κράτος της Ηπείρου (1215 - 1230)

✓ **Ιδρυτής:** Μιχαήλ Κομνηνός Δούκας

✓ **Διάδοχος:** ο αδελφός του **Θεόδωρος**

⇒ Νικηφόρα επέκταση κράτους

⇒ Το κράτος Ηπείρου **ανταγωνιστής** της Νίκαιας

⇒ Άλωση Θεσσαλονίκης

⇒ Κατάλυση Λατινικού Βασιλείου (1224)

⇒ **Στέφεται αυτοκράτωρ Ρωμαίων** στη Θεσσαλονίκη.

⇒ Μάχη κοντά στον **Έβρο**: Ο βούλγαρος τσάρος Ιωάννης Ασάν Β΄ συντρίβει τις δυνάμεις Θεοδώρου και ιδρύει αυτοκρατορία μέχρι το Δυρράχιο .

Ιστορία Β΄ Λυκείου

γ. Η Αυτοκρατορία της Νίκαιας και η ανασύσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (1204-1261)

↳ Δυτική Μ. Ασία με πρωτεύουσα τη **Νίκαια**.

✓ **Ιδρυτής:** Θεόδωρος Λάσκαρης

1205 → Ήττα Λατίνων από Βουλγάρους

- **Εδραίωση κράτους Νίκαιας:** Ο **Θεόδωρος Λάσκαρης** στέφεται αυτοκράτορας και βασίλεας των Ρωμαίων (1208).

⇒ **Ιωάννης Βατάτζης**

α) **Εξωτερική** πολιτική: Επεκτείνει και εδραιώνει την επικράτειά του

β) **Εσωτερική** πολιτική:

- ✓ Πάταξη καταχρήσεων στη διοίκηση
- ✓ Ίδρυση φιλανθρωπικών ιδρυμάτων
- ✓ Άμυνα ανατολικών συνόρων (στρατιωτικά κτήματα)
- ✓ Ανόρθωση αγροτικής οικονομίας
- ✓ Απαγόρευση εισαγωγής ειδών πολυτελείας από τις ιταλικές πόλεις.

Στόχος οικονομικής πολιτικής

⇓

ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ

Συνέπειες: Το κράτος ασφαλές, διεθνώς υπολογίσιμη δύναμη.

- **Συνθήκη :** **Βυζαντινοί** και **Γενούτες**

↳

↳

Τελωνειακές και φορολογικές απαλλαγές

Πολεμική βοήθεια

Λιμάνια και εμπορικές περιοχές

εναντίον των Βενετών

- **Ανάκτηση Κωνσταντινούπολης:** 25 Ιουλίου 1261
↳ Στρατηγός Αλέξιος Στρατηγόπουλος
- **Μιχαήλ Παλαιολόγος:** Δεύτερη στέψη ως **Μιχαήλ Η΄** στην Αγία Σοφία
↓
(Σεπτέμβριος 1261)
Αναγέννηση Αυτοκρατορίας.

6. ΟΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ ΚΑΙ Η ΡΑΓΔΑΙΑ ΠΡΟΕΛΑΣΗ ΤΟΥΣ

α. Η κατάκτηση της Μ. Ασίας

- ✓ Προέλευση Οθωμανών: Κεντρική Ασία
- ✓ Εγκατάσταση: κοντά στην Προύσα
 - Προσέλκυση μισθοφόρων που αναζητούν λάφυρα
 - Προσέλκυση καλλιεργητών που αναζητούν κτήματα
- ✓ Ιδρυτής Οθωμανικού κράτους: **Οσμάν ή Οθμάν** (1289-1326)

► Οι κατακτήσεις Οθωμανών διευκολύνθηκαν

- α) από τον ιερό πόλεμο των μουσουλμάνων (γαζήδες)
 - β) από τη διάλυση των βυζαντινών ακριτικών σωμάτων μετά το 1261
 - γ) από την ήττα Βυζαντινών και την κατάληψη της Προύσας.
- Η **Προύσα** γίνεται η πρώτη πρωτεύουσα των Οθωμανών: Ορχάν, διάδοχος του Οσμάν .

β. Η οργάνωση του κράτους των Οθωμανών

Από τους σουλτάνους Ορχάν και Μουράτ Α΄

- ✓ Κατάκτηση Νίκαιας και Νικομήδειας
 - ✓ Απόλυτο έλεγχο Βιθυνίας
- **Θρησκευτική ανεκτικότητα Οθωμανών:** Διευκόλυνε την ενσωμάτωση των αγροτικών χριστιανικών πληθυσμών στην οθωμανική κοινωνία.
- **Στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις:**
- α) Οι **ιπείς-τιμαριούχοι** αντικαθιστούν τους νομάδες εθελοντές ιπείς (εξάρτηση από το σουλτάνο, προθυμία για κατακτήσεις)

β) Το σώμα των **γενιτσάρων** από εθελοντές μισθοφόρους ή βίαια στρατολογημένους χριστιανούς (προσωπική υπηρεσία σουλτάνου, πηγή διοικητικών υπαλλήλων και στρατιωτών).

► Βασιλεία του **Ορχάν**: Ο πρώτος Οθωμανός εμίρης με τον αυτοκρατορικό τίτλο του σουλτάνου.

γ. Η οθωμανική προέλαση στα Βαλκάνια. Το Βυζάντιο υποτελές.

► Κατάρρευση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας:

- Εδαφικός ακρωτηριασμός Βυζαντίου
- Άδειο κρατικό ταμείο
- Πλήρης διάλυση διοίκησης
- Υποτίμηση νομίσματος
- Εξάντληση πηγών εσόδων

► **Ορχάν**: - Κατακτήσεις στην Ευρώπη
- Κατάληψη φρουρίου Καλλίπολης

► **Μουράτ Α΄** : -Κατάληψη Διδυμότειχου
- Κατάληψη Αδριανούπολης: Νέα πρωτεύουσα Οθωμανών

► **Στα Βαλκάνια**:

- Οι Σλάβοι και οι Βούλγαροι αναγνωρίζουν την κυριαρχία του σουλτάνου
- Το Βυζάντιο πληρώνει φόρο υποτέλειας και διαθέτει στρατό στο σουλτάνο.

► **Μάχη στο Κοσσυφοπέδιο(1389)**: Τα σερβοβοσνιακά στρατεύματα συγκρούονται με τον Μουράτ, δολοφονία σουλτάνου, νίκη τελικά των Οθωμανών (με το διάδοχο του Μουράτ Βαγιαζήτ), υποταγή Σέρβων.

Ιστορία Β΄ Λυκείου

- ▶ Ο σουλτάνος **επιβάλλει** ως αυτοκράτορα τον **Ιωάννη Ζ΄ Παλαιολόγο**
- ▶ Ο διάδοχός του **Μανουήλ Β΄ δραπετεύει** από τη σουλτανική αυλή και αναλαμβάνει τη **διακυβέρνηση της Κωνσταντινούπολης**(1391)
- ▶ Πρώτος αποκλεισμός της Κωνσταντινούπολης από το **Βαγιαζήτ**- Τα σύνορα του οθωμανικού κράτους έφταναν στο Δούναβη.

7. Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

α) Αναζήτηση βοήθειας στη Δύση

→ Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος → μηδαμινά αποτελέσματα

- Ήττα Βαγιαζήτ, Μάχη Άγκυρας (από Μογγόλους Ταμερλάνου)

Το Βυζάντιο α) απαλλάσσεται από το φόρο υποτέλειας

και β) εξασφαλίζει μισού αιώνα ζωή.

- Ανάρρηση Μουράτ Β΄ στο θρόνο των σουλτάνων

⇒ Συστηματική πολιορκία της Κων/πολης (1422)

⇒ Το Βυζάντιο υποτελές κράτος

- Ιωάννης Η΄ Παλαιολόγος → Βοήθεια από Δύση.

→ Πλήρη υποταγή Ορθόδοξης στην Καθολική Εκκλησία

(Σύνοδος Φερράρας – Φλωρεντίας, 1438-1439).

Ο λαός απορρίπτει με φανατισμό τις συμφωνίες

- Αντίσταση στους Τούρκους:

⇒ ο βοεβόδας της Τρανσυλβανίας Ουννάδης

⇒ ο αλβανός ηγέτης Σκεντέρμπεης

⇒ η σταυροφορία της Δύσης (συντριβή στη Βάρνα, 1444)

β) Η Άλωση

- Προκαταρκτικές ενέργειες:

α) Κατασκευή του Ρούμελη - Χισάρ, τουρκικού φρουρίου στις ευρωπαϊκές ακτές του Βοσπόρου, που αποκόπτει τον ανεφοδιασμό της Κων/πολης.

β) Εισβολή Μωάμεθ στην Πελοπόννησο → εμποδίζει την ενίσχυση της Κων/πολης.

- Πολιορκία Κωνσταντινούπολης (από Μωάμεθ)

- ✓ Την υπεράσπιση ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος!

- ✓ Βοήθεια Δύσης ισχνή και ανεπαρκής

- ✓ Υπεροπλία Τούρκων σε έμψυχο και άψυχο υλικό (10 προς 1)

- Γενική επίθεση: 29 Μαΐου 1453 → ΑΛΩΣΗ (σφαγές, λεηλασίες)

- 1461: Κατάκτηση Τραπεζούντας (η τελευταία!)

γ) Το Βυζάντιο μετά την Άλωση

- ✓ **Βαλκάνια:** Διατήρηση πνευματικής ταυτότητας βαλκανικών λαών

- ✓ **Ρωσία:** ⇒ Κληρονόμος πνευματικής παράδοσης και πολιτικών ιδεών Βυζαντίου

- ⇒ Κέντρο Ορθόδοξου κόσμου

- ⇒ **Μόσχα = Τρίτη Ρώμη** (μεταβίβαση βυζαντινών αυτοκρατορικών συμβόλων και τελετουργικών)

- ✓ **Δύση:** ⇒ Το Βυζάντιο διατήρησε το αρχαίο πνεύμα

- ⇒ Το μετέδωσε στη Δύση

- ⇒ Ιστορική αποστολή: Τα θεμέλια για την Ευρωπαϊκή

Αναγέννηση και τον Ανθρωπισμό !

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:

Ο ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΤΕΧΝΗ

1. Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

β. Η βυζαντινή τέχνη

- **8^{ος}-9^{ος} αι. :** Εικονομαχική κρίση (καταστροφές έργων τέχνης και ανάσχεση καλλιτεχνικής δημιουργίας)
- **9^{ος}-11^{ος} αι. :** Ανάπτυξη τέχνης (**Μακεδονική δυναστεία**)
- **11^{ος}-12^{ος} αι. :** Οικονομική καχεξία /
- **14^{ος}-15^{ος} αι. :** Παλαιολόγεια Αναγέννηση

• Η Αρχιτεκτονική

⇒ Βασικό αρχιτεκτονικό σχέδιο:

Βασιλική (ορθογώνιο παραλληλόγραμμο σχήμα)

⇒ **Τρουλαία βασιλική**

⇒ **Εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο** (ο ναός έχει σχήμα σταυρού μέσα σε τετράγωνο)

⇒ Η κυριότερη παραλλαγή ο **αγιορείτικος τύπος** (καταλήγουν σε κόγχες οι τρεις από τις τέσσερις κεραιές του σταυρού)

⇒ **Πεντάτρουλος ρυθμός** (τρούλοι πάνω από κάθε κεραιά του σταυρού)

⇒ **Οκτάγωνικός τύπος** (ο μεγάλος τρούλος στηρίζεται σε οκτάγωνο).

- Το μέγεθος των βυζαντινών ναών και ο πλούτος στον εικονογραφικό διάκοσμο μεταβάλλονται ανάλογα με την **οικονομική** και **πολιτική** κατάσταση της Αυτοκρατορίας.
- **Εσωτερικοί χώροι:** Ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, φορητές εικόνες και έργα ξυλογλυπτικής.
- **Εξωτερικό ναών:** Συνήθως προχειρότητα, από τη Μακεδονική δυναστεία κεραμοπλαστικό διάκοσμο.

- **Ζωγραφική**

Ανεικονικές αντιλήψεις: οπισθοδρόμηση θρησκευτικής ζωγραφικής (σύμβολα και φυσιοκρατικές παραστάσεις)

☞ «Εικονογραφικό πρόγραμμα»:

- α) **Κορυφή τρούλου:** Παντοκράτορας, άγγελοι, προφήτες
- β) **Αψίδα Ιερού:** Θεοτόκος ανάμεσα στους αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ
- γ) **Λοφία τρούλου:** Ευαγγελιστές
- δ) **Τοίχοι:** Δεσποτικές γιορτές, άγιοι, μάρτυρες.

⇒ Μνημειακή ζωγραφική = Ψηφιδογραφία (σε περιόδους οικονομικής άνθησης)

⇒ Παλαιολόγεια περίοδος: Τοιχογραφίες και φορητές εικόνες

⇒ Μεγάλοι καλλιτέχνες: **Μανουήλ Πανσέληνος, Θεοφάνης ο Έλληνας**

- **Χαρακτηριστικά βυζαντινής αιογραφίας:**

- α) Απουσία βάθους.
- β) Αδιαφορία για τις φυσικές αναλογίες.
- γ) Αδιαφορία για την τρίτη διάσταση.
- δ) Μετωπική απεικόνιση μορφών.
- ε) Αυστηρότητα και επισημότητα.

- **Μικρογραφία- Μικροτεχνία - Μικρογλυπτική**

⇒ Πολλά βυζαντινά χειρόγραφα εικονογραφούνται με **μικρογραφίες** (Προβολή πολιτικής και θρησκευτικής εξουσίας στα αριστοκρατικά ψαλτήρια ,10ος αι.)

⇒ Υλικά μικροτεχνίας και μικρογλυπτικής : πολύτιμα μέταλλα, σμάλτο, ξύλο, ελεφαντόδοντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ

2. ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

⇒ **Αναγέννηση:** Πνευματική κίνηση που κύριο χαρακτηριστικό της είναι η αναβίωση των αξιών της κλασικής αρχαιότητας (οι οποίες είχαν παραμεριστεί κατά το Μεσαίωνα), με στόχο το μέλλον.

α. Οι νέοι δρόμοι δημιουργίας

↘ στις ακμαίες οικονομικά ιταλικές πόλεις (Φλωρεντία, Βενετία, Ρώμη)

- Πλούσιοι αστοί και ηγεμόνες ⇒ καλλιτεχνική και πνευματική δραστηριότητα
- Πανεπιστήμια → προσέγγιση στην οικονομική, κοινωνική, πνευματική ζωή.
- Νέα αντίληψη για τον άνθρωπο (η **ανθρωποκεντρική** αντίληψη αντικαθιστά τη **θεοκεντρική**).

β. Το κίνημα του Ανθρωπισμού

⇒ Η ρήξη με το Μεσαίωνα

↘ απαλλαγή από το θεοκεντρισμό

⇒ **Ανθρωπισμός** = Στροφή προς τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό
(μελέτη, μετάφραση, σχολιασμός αρχαίων συγγραφέων).

- Πρόδρομοι Ανθρωπισμού → Δάντης, Πετράρχης, Βοκκάκιος.

⇒ **Ο καθολικός άνθρωπος (homo universalis)**



Ο νέος τύπος ανθρώπου (Είναι βαθιά θρησκευόμενος, πολύπλευρος, δημιουργικός, δραστήριος, ελεύθερος, υπεύθυνος, κριτικός, πιστεύει στις δυνάμεις του ανθρώπου.)

⇒ **Η συμβολή των Ελλήνων λογίων στην ανθρωπιστική κίνηση:**

Ενίσχυση των ανθρωπιστικών σπουδών στη Δύση

(Εκδόσεις, συλλογές και διδασκαλία αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων).

- Έλληνες στην Ιταλική Χερσόνησο: Μανουήλ Χρυσολωράς

Γεώργιος Σχολάριος (Πατριάρχης Γεννάδιος)

Σύνοδος

Μάρκος ο Ευγενικός

Φερράρας - Φλωρεντίας

Επίσκοπος Νικαίας Βησσαρίων

(1439)

Γεώργιος Γεμιστός ή Πλήθων.

⇒ **Μια νέα αντίληψη για την αγωγή και για την επιστήμη**

«Οι άνθρωποι δε γεννιούνται, αλλά γίνονται»

(**Ερασμος**, εκπρόσωπος της ανθρωπιστικής κίνησης στην Ευρώπη).

Ιστορία Β' Λυκείου

γ) Η τυπογραφία και η διάδοση της Αναγέννησης και του Ανθρωπισμού: Γαλλία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Ιβηρική Χερσόνησος.

- Πανεπιστήμια και εκδοτικά κέντρα ⇒ Εστίες ανθρωπιστικής δραστηριότητας (Αμβέρσα, Παρίσι, Στρασβούργο, Μιλάνο, Βενετία)
- **Τυπογραφία:** Συμβολή στη διάδοση πνεύματος Αναγέννησης και Ανθρωπισμού (**Ιωάννης Γουτεμβέργιος**)
- Φιλομάθεια κοινού κυρίως στις πόλεις (στην επαρχία αναλφαβητισμός).

3. ΟΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

α. Προς αναζήτηση νέων δρόμων.

β. Οι πρόοδοι στη ναυσιπλοΐα

Αίτια ανακαλύψεων:

1. Οι περιγραφές των ταξιδιών του Μάρκο Πόλο
2. Η κυριαρχία Οθωμανών Τούρκων - διακοπή επικοινωνίας Ευρώπης και Ασίας.
3. Το μονοπώλιο εμπορίου μπαχαρικών στη Μεσόγειο από τους Βενετούς και Αραβες.
4. Η έλλειψη πολύτιμων μετάλλων στην Ευρώπη.
5. Η διαμόρφωση εθνικών κρατών και ο ανταγωνισμός τους
6. Πλεονεκτική γεωγραφική θέση Ιβηρικής Χερσονήσου
7. Η τελειοποίηση τεχνικών μέσων πλεύσης και προσανατολισμού (πυξίδα, αστρολάβος, πορτολάνος, караβέλα).

γ. Οι Ευρωπαίοι ανακαλύπτουν τον κόσμο

Προς τις Ινδίες⇒ (Πορτογάλοι, χρηματοδότης Ερρίκος Θαλασσοπόρος)

Βαρθολομαίος Ντιάζ (Ακρωτήριο Καλής Ελπίδας)

Βάσκο ντα Γκάμα (Καλκούτα Ινδιών)

Αλβαρέζ Καμπράλ (Παρασύρθηκε από τα κύματα-

Βραζιλία)

Προς την Αμερική ⇒ Χριστόφορος Κολόμβος

(Γενουάτης στην υπηρεσία του ισπανού βασιλιά, σφαιρική γη, Σαν Σαλβαδόρ, νομίζει πως έχει φθάσει στις Ινδίες!)

Ιστορία Β΄ Λυκείου

⇒ **Αμέρικο Βεσπούτσι** (Φλωρεντίνος στην υπηρεσία του βασιλιά της Πορτογαλίας, διαπίστωσε ότι επρόκειτο για μια νέα ήπειρο)

Ο πρώτος περίπλους της γης

↳ **Φερδινάνδος Μαγγελάνος**

(Πορτογάλος στην υπηρεσία Ισπανίας, **η γη σφαιρική!!**).

δ. Η κατάκτηση του Νέου Κόσμου και οι αποικιακές αυτοκρατορίες.

- **Συνθήκη Τορντεζίλας:** Οι Ισπανοί και οι Πορτογάλοι μοιράζονται μεταξύ τους τον κόσμο!
- Η κατάληψη των νέων χωρών συνοδεύτηκε από σφαγές των τοπικών πληθυσμών, λεηλασίες και καταστροφές (εξαφάνιση **προκολομβιανών πολιτισμών**)
- **Πορτογάλοι:** Οχυρωμένους εμπορικούς σταθμούς, **αποικιακή (θαλάσσια) αυτοκρατορία**, εφοδιασμό Ευρώπης με μπαχαρικά και πολύτιμα μέταλλα, ανάπτυξη φυτειών (τσαγιού, κακάου, ζάχαρης), δουλεμπόριο.
- **Ισπανοί :** **Ηπειρωτική αυτοκρατορία**, ανάπτυξη φυτειών (κακάου, ζαχαροκάλαμου, ρυζιού, καπνού, αμπελιών), ορυχεία μετάλλου, μεταφορά μετάλλων στη μητρόπολη.
- **Αγγλοι, Γάλλοι, Ολλανδοί:** σύντομα στον αποικιακό ανταγωνισμό.

ε. Η Ευρώπη μετά τις Ανακαλύψεις

• Οικονομικές μεταβολές:

- α) Μετατόπιση κέντρου οικονομικής δραστηριότητας (Μεσόγειο → Β. Θάλασσα, Βενετία - Γένουα → Σεβίλλη, Λισαβόνα, Αμβέρσα).
- β) Εισαγωγή πολύτιμων μετάλλων – Κυκλοφορία χρήματος
- γ) Κινητικότητα κεφαλαίων – Επενδύσεις: **Κεφαλαιοκρατικό σύστημα, ανατροπή φεουδαρχίας**
- δ) Παραγκωνισμός αναχρονιστικών μεσαιωνικών θεσμών (συντεχνίες) - Ανάπτυξη βιοτεχνίας.
- ε) Θεμέλιο οικονομίας η γεωργία
- ζ) Πτώση τιμής πολύτιμων μετάλλων – Αύξηση τιμών αγαθών

• Κοινωνικός μετασχηματισμός και ανανέωση της σκέψης:

- α) Δημιουργία **αστικής τάξης**.
- β) Άνοδος τιμών: Θετική για χωρικούς, αρνητική για εργάτες και ευγενείς.
- γ) Αναπροσαρμογές και ανακατατάξεις
- δ) Ανάπτυξη πολλών επιστημονικών κλάδων.

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ (1517-1555)

α. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σε κρίση

- ✓ **Αίτια κρίσης:** α) Το ηθικό κύρος της Εκκλησίας υποχωρεί.
β) Διοικητική ανεπάρκεια κλήρου.
γ) Υπερβολική πολυτέλεια αυλής
δ) Ηθική διαφθορά εκκλησιαστικών αξιωματούχων .
ε) Αμάθεια κλήρου –έλεγχος πιστών με απειλή κακού
(έγγραφα άφεσης αμαρτιών, **συγχωροχάρτια**)

Αντίδραση → από φορείς ανθρωπιστικού κινήματος

- ✓ **Στόχοι:** 1) Αναζήτηση αυθεντικού πνεύματος Χριστιανισμού
2) Μελέτη **Αγ. Γραφής** (χωρίς παρερμηνείες σχολιαστών)
3) Άμεση επαφή με τα ιερά κείμενα (τυπογραφία, μεταφράσεις)
- ✓ **Συνέπειες:** α) Η **Αγ. Γραφή** μεταφράζεται σε λαϊκή γλώσσα (προσιτή στο λαό χάρη και στην **τυπογραφία**).
β) Κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα το κίνημα.

β. Η Μεταρρύθμιση του Λουθήρου

- Αίτια:** α) Οικονομική επιβάρυνση γερμανικού λαού (για πολυτελή οικοδομήματα Ρώμης).
β) Προσπάθεια Γερμανών ηγεμόνων να απαλλαγούν από την παπική και αυτοκρατορική εξουσία.

Αφορμή: Μαζική πώληση εγγράφων άφεσης αμαρτιών (συγχωροχαρτιών) από το μοναχό Τέτζελ.

Αντίδραση Λουθήρου: Θυροκολλεί σε εκκλησία της Βιτεμβέργης κατάλογο με 95 θέσεις (αμφισβήτηση παπικών απόψεων και δογμάτων).

Συνέπειες - Γεγονότα: Αφορισμός Λούθηρου, καύση βούλας αφορισμού, απολογία Λούθηρου ενώπιον της Δίαιτας, καταδικάζεται ως αιρετικός, σώζεται απ' τον εκλέκτορα Σαξονίας.

→ Προτεστάντες ή διαμαρτυρόμενοι (λουθηρανοί):

- ☞ Αντιτάσσονται στην απόφαση Δίαιτας να αποκηρύξει το Λουθηρανισμό.
- ☞ Διαμαρτύρονται για τη δίωξη των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων.
- ☞ **Ομολογία Αυγούστας (1530):** Υπόμνημα βασικών αρχών λουθηρανισμού.

Ειρήνη Αυγούστας: α) Αναγνωρίζει τη νομιμότητα **Λουθηρανισμού**
β) Αναγνωρίζει το **δικαίωμα** του ηγεμόνα να **επιβάλλει** στην περιοχή της δικαιοδοσίας του το **δόγμα που επιθυμούσε**
γ) **Διαίρεση Γερμανίας** σε κράτη **καθολικά** και **διαμαρτυρόμενα**.

δ. Η Αντιμεταρρύθμιση

Η Καθολική Εκκλησία λαμβάνει κάποια θετικά και αρνητικά μέτρα για την εξυγίανση και αναμόρφωσή της.

1. Τα μοναχικά τάγματα

Στόχος: Πνευματική και ιδεολογική επιβολή **καθολικισμού**

(προπαγάνδα, ιδρύματα, έκδοση βιβλίων)

2. Η Ιερά Εξέταση

Βασανιστήρια και καύση στην πυρά ήταν το κυριότερο μέτρο για να κάμψουν το φρόνημα των αιρετικών.

3. Η λογοκρισία

Συμβούλιο Λογοκρισίας , Κατάλογος Απαγορευμένων Βιβλίων (όχι μόνο θεολογικών αλλά και φιλολογικών ή επιστημονικών).

4. Η Σύνοδος του Τρέντο (1545 - 1563)

Ηθικοπνευματική ανασυγκρότηση και αποσαφήνιση του καθολικού δόγματος.

ε. Οι συνέπειες της Μεταρρύθμισης

- ➔ Τέλος θρησκευτικής ενότητας
- ➔ Χωρισμός Δυτικής Ευρώπης σε δυο τμήματα (με διαφορετικό ιδεολογικοπολιτικό προσανατολισμό).
- ➔ Η Μεταρρύθμιση συνδέεται με τη διαμόρφωση εθνικών ταυτοτήτων. {π.χ. Γαλλία, Ολλανδία, Γερμανία, Τριακονταετής πόλεμος }
- ➔ Ανάπτυξη κοινοβουλευτικού πολιτεύματος
- ➔ Ανάπτυξη κεφαλαιοκρατικού συστήματος
- ➔ Ολλανδία, Αγγλία, Η.Π.Α. πρωτοστατούν στις πολιτειακές μεταβολές (σε αντίθεση με τις καθολικές χώρες Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία)
- ➔ Μεταβολές στη νοοτροπία και στις κοινωνικές σχέσεις
- ➔ Διάδοση παιδείας και πολιτισμού

8. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ

γ. Η τέχνη της Αναγέννησης

1. Το Κουατροσέντο: 15^{ος} αι., προαναγγέλλει την ιταλική Αναγέννηση

- Αρχιτεκτονική

- Μπρουνελέσκι: Τρούλο Παναγίας Λουλουδιών
- Αλμπέρτι : Ανάκτορα και ναούς

- Γλυπτική

- Λορέντσο Γκιμπέρτι → Πόρτες Βαπτιστηρίου Φλωρεντίας
- Ντονατέλλο → Συνδυάζει την απλότητα αρχαίων με ρεαλισμό και θρησκευτικότητα Μεσαίωνα.

- Ζωγραφική

- Φρα Αντζέλικο → Θρησκευτικά θέματα
- Μποτιτσέλι → Ο μεγαλύτερος ζωγράφος του Κουατροσέντο
- ✓ Θρησκευτικά, μυθολογικά θέματα, ανθρωπιστικά στοιχεία
- ✓ Αριστουργήματα: «Γέννηση Αφροδίτης»,
«Αλληγορία της Άνοιξης»

1. Οι μεγάλοι καλλιτέχνες της Αναγέννησης

- **Αρχιτεκτονική:**Επηρεασμένη από την κλασική αρχιτεκτονική (Ελληνορωμαϊκή παράδοση: αετώματα, μετόπες, ζωφόροι, κιονόκρανα, πεσσοί κ.τ.λ.) ⇒ **Ακρίβεια αναλογιών και αρμονία.**

Αρχιτέκτονες: ➔ **Μπραμάντε** (σχέδια Αγ. Πέτρου, Ρώμη)

➔ **Μιχαήλ Άγγελος** (αποπεράτωση Αγ. Πέτρου)

➔ **Ανδρέας Παλλάντιο** (λύσεις σε αρχιτεκτονικά προβλήματα)

- **Γλυπτική - Ζωγραφική:** Θέματα από τη Βίβλο, τη Μυθολογία και την Ιστορία, γυμνό, προσωπογραφίες.

(Ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας≠ θεοκεντρικός Μεσαιωνικής τέχνης)

Τεχνική: Φωτεινότερα έργα, χρήση λαδιού, απόδοση τρίτης διάστασης με εφαρμογή της **προοπτικής**.

1) Λεονάρντο ντα Βίντσι: Αντιπροσωπευτικός τύπος καθολικού ανθρώπου

- «Τζοκόντα»

- «Μυστικός Δείπνος»

- «Παρθένος των βράχων»

2) Μιχαήλ Άγγελος

- «Δευτέρα Παρουσία», παρεκκλήσιο Αγίου Σίξτου, Βατικανό)

- «Δαβίδ»

- «Πιετά»

- «Μωυσής»).

3) Ραφαήλ Σάντι

- «Σχολή των Αθηνών»
- «Παρνασσός»
- «Μαντόνες»

4) Τιτσιάνο

Θέματα από Βίβλο και μυθολογία, μεγάλος προσωπογράφος

➔ **Μανιερισμός:** Στοιχεία εκζήτησης, ανορθόδοξη απόδοση χρωμάτων, έκφρασης προσώπων και προοπτικής.

➔ **Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco):** Από τους σημαντικότερους μανιεριστές

(Θέματα θρησκευτικά, τοπία, προσωπογραφίες)

(Συνδυασμός βυζαντινής αγιογραφίας, αναγεννησιακής τεχνοτροπίας, μυστικισμού, πάθους, δραματικότητας)

Γερμανία: Άλμπρεχτ Ντύρερ (ζωγράφος και χαράκτης)

• **Ζωγραφική στις Κάτω Χώρες:** ρεαλιστικές τάσεις

Ιερώνυμος Μπος (φανταστικές, συμβολικές, παράξενες μορφές)

Πήτερ Μπρέγκελ (σκηνές από καθημερινή ζωή αγροτών)

Μουσική:

Ιταλία: Πολυφωνική και οργανική μουσική

Εκκλησιαστικό μουσικό όργανο

1600: Το πρώτο **μελόδραμα** (λυρικό μουσικό θέατρο)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7:

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ (1648)

ΕΩΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1815)

1. Ο ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

α) Το πλαίσιο διαμόρφωσής του

- Στο Διαφωτισμό
 - ⇒ συμμετέχουν οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης
 - ⇒ απέχουν οι χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης
- **Αγγλία:** Ένδοξη Επανάσταση (1688), Επικράτηση αστικής τάξης, Συνταγματική μοναρχία, Κοινοβουλευτισμός.
- **Γαλλία:** Γαλλική Επανάσταση (1789), Κατάλυση απόλυτης μοναρχίας από την αστική τάξη.
- **Διαφωτισμός ή Αιώνας των Φώτων** (1688 - 1789), είναι ένα ιδεολογικό κίνημα (που έθετε ως σκοπό τη βελτίωση του ανθρώπου) και είχε ως κυριότερες εκφράσεις
 - α) την τάση για πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές,
 - β) την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της επιστήμης και
 - γ) την πίστη στην πρόοδο του ανθρώπου.

β) Οι ιδέες και οι φορείς τους

Οι φιλόσοφοι βασιζόμενοι στον **ορθό λόγο** αναλύουν τα κοινωνικά φαινόμενα και προτείνουν λύσεις!

- **Βολταίρος**

Υπέρ της πνευματικής ανεκτικότητας και της ανεξιθρησκίας (ήλθε σε σύγκρουση και με την κρατική εξουσία).

- **Τζόν Λοκ** (πολιτικές ιδέες Διαφωτισμού)

Αρχή **κοινωνικού συμβολαίου** (συμφωνία κυβερνήσεων - λαού), δικαίωμα **αντίστασης** και επανάστασης.

- **Μοντεσκιέ** (πολιτικές ιδέες Διαφωτισμού)

«**Το πνεύμα των Νόμων**», θεωρία **διάκρισης των εξουσιών**

(εκτελεστική, νομοθετική, δικαστική).

Επιδράσεις:

1) *Αμερικανική Διακήρυξη Ανεξαρτησίας (1776)*

2) *Αμερικανικό Σύνταγμα (1787)*

3) *Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789).*

- **Ρουσσό** (ελευθερία ατόμου, ισότητα ανθρώπων)

✓ «**Κοινωνικό Συμβόλαιο** » : Κυρίαρχη η γενική βούληση, σεβασμός των νόμων.

✓ Ριζική αναμόρφωση κοινωνίας, επιστροφή σε ενδιάμεση κοινωνία μεταξύ φυσικής και σύγχρονης.

✓ «**Αιμίλιος ή περί Αγωγής**» (φυσική διδασκαλία)

- **Μπεκαρία**

«Περί εγκλημάτων και ποινών» (Εξανθρωπισμός δικαιοσύνης)

- **Άλλοι Διαφωτιστές:** Κατάργηση δουλείας

γ) Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού

✓ Εφημερίδες, βιβλία, Γαλλική Εγκυκλοπαίδεια, κοινωνικές συγκεντρώσεις, επιστημονικές ακαδημίες, λέσχες, μυστικές ενώσεις → Διάδοση νέων ιδεών.

✓ Επίσης ταξίδια στο εξωτερικό προς ηγεμόνες **φωτισμένης δεσποτείας** (Φρειδερίκος Β΄ Πρωσίας, Μεγάλη Αικατερίνη Ρωσίας).

✓ Προώθηση με **μετασχηματισμό λεξιλογίου**, συμβολή **λεξικών** με διαφοροποίηση σημασίας λέξεων (Φιλοσοφικό Λεξικό του Βολταίρου, Εγκυκλοπαίδεια ή Συστηματικό Λεξικό των Επιστημών, των Τεχνών και των Επαγγελμάτων – **Ντιντερό**)

δ) Οι επιδράσεις του Διαφωτισμού

Προς μια νέα κοινωνία: Οι νέες ιδέες συνέβαλαν

- ⊕ στη διαμόρφωση πνευματικού υπόβαθρου για αλλαγές
- ⊕ στις εξελίξεις στην Ευρώπη και την Αμερική
- ⊕ στη βελτίωση της ζωής του ανθρώπου
- ⊕ στη διεύρυνση της εκπαίδευσης
- ⊕ στην υποχώρηση του θρησκευτικού φανατισμού
- ⊕ στην ισότητα μεταξύ των ανθρώπων
- ⊕ στην κατάργηση της δουλείας
- ⊕ σε κρίσιμες στιγμές της παγκόσμιας ιστορίας

↳ (**Λοκ** → Αμερικανική Διακήρυξη Ανεξαρτησίας,

Μοντεσκιέ → Αμερικανικό Σύνταγμα,

Ρουσσό → Γαλλική Επανάσταση)

- **Η απήγηση στον ελλαδικό χώρο και στη Βαλκανική**



Δημιουργία πνευματικού κινήματος ανάλογο του ευρωπαϊκού που ονομάστηκε **Νεοελληνικός Διαφωτισμός** (1750 - 1821) και είχε έντονη πνευματική δραστηριότητα γύρω από θεμελιώδεις ιδέες (ελευθερία, δικαιοσύνη, ανεξίτηρησκία, αρετή, επιστήμη).

➔ **Στόχος:** Φωτισμός υπόδουλων Ελλήνων που θα οδηγούσε στην **απελευθέρωση**.

➔ **Μέσα:** Ίδρυση σχολείων, έκδοση βιβλίων, μελέτη θετικών επιστημών και σύνδεση με την Αρχαιότητα.

- **Οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού**

α) Ευγένιος Βούλγαρης

β) Ιώσηπος Μοισιόδακας

γ) Δημήτριος Καταρτζής

δ) Δανιήλ Φιλιππίδης και Γρηγόριος Κωνσταντάς (Νεωτερική Γεωγραφία)

ε) Ανώνυμος συγγραφέας Ελληνικής Νομαρχίας

στ) Ρήγας Φεραίος ή Βελεστινλής

➔ Επιδιώκει να καταστήσει τους Έλληνες κοινωνούς της δυτικής σκέψης.

➔ «Φυσικής απάνθισμα» (ορθολογική σκέψη μέσω φυσικών επιστημών)

➔ «Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος»

➔ «Νέα Πολιτική Διοίκησης» (πατριωτικό βιβλίο, μέρος του οποίου ο **Θούριος**).

➔ Οραμα ίδρυσης παμβαλκανικής **Ελληνικής Δημοκρατίας**

☞ Εκτελέστηκε στις 24 Ιουνίου 1798 (συνεργασία Αυστριακών – Οθωμανικών αρχών).

Στόχος του Ρήγα: Προετοιμασία Ελλήνων για διεκδίκηση ελευθερίας τους.

ζ) Αδαμάντιος Κοραΐς

☞ «**Μέση οδό**» στις γλωσσικές, κοινωνικές και πολιτικές ιδέες.

☞ «Αδελφική διδασκαλία» (φιλελεύθερες ιδέες, δριμύ κατηγορητήριο ενάντια στους εθελόδουλους και συντηρητικούς).

☞ **Μετακένωση** (δυτικής παιδείας προς Ελληνισμό)

☞ Έκδοση αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων με **προλεγόμενα** (γλωσσικές και παιδαγωγικές απόψεις)

η) **Αθανάσιος Πάριος** → «Αντιφώνησις προς τον παράλογον ζήλον των από της Ευρώπης ερχομένων φιλοσόφων» (συντηρητικές απόψεις)

- **Διάδοση Διαφωτισμού και στη Μολδοβλαχία**
(από Έλληνες και εξελληνισμένους ηγεμόνες)

2 . ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ: Οι απαρχές της βιομηχανικής επανάστασης, οι οικονομικές θεωρίες

α) Οι απαρχές της Βιομηχανικής Επανάστασης

- Ριζικές μεταβολές:
- i) Αύξηση νομισματικής κυκλοφορίας
 - ii) Ανάπτυξη τραπεζικού συστήματος
 - iii) Ανάπτυξη εμπορίου - βιοτεχνίας

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ:

- ➔ Συσσώρευση κεφαλαίων
- ➔ Επενδύσεις στη βιοτεχνία
- ➔ Δημογραφική έκρηξη
- ➔ Αυξημένη ζήτηση αγαθών
- ➔ Βελτίωση όρων διαβίωσης
- ➔ Αστυφιλία

- **Μετεξέλιξη βιοτεχνιών σε βιομηχανίες** με αξιοποίηση νέας τεχνολογίας και νέων πηγών ενέργειας (π.χ. με την ατμομηχανή του Βατ)
- **Επανάσταση στις χερσαίες ή θαλάσσιες μεταφορές** (σιδηρόδρομος, ατμόπλοιο)

Βιομηχανική Επανάσταση:

- ➔ Αγγλία, β΄ μισό 18ου αι.
- ➔ Γαλλία, Βέλγιο, Γερμανία, Η.Π.Α., 19ο αι.
- ➔ (Ανατολική Ευρώπη: στο περιθώριο των εξελίξεων)

β) Οικονομικές θεωρίες

- **Μερκαντισμός** = Κρατικός παρεμβατισμός που περιόριζε την ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα (οικονομική πολιτική 16^{ου}-17^{ου} αι.)
- **Φυσιοκράτες** ⇨ Η γεωργία βασική πηγή πλούτου
(Κεναί, Γκουρναί, Τυργκό)
- **Οικονομικός φιλελευθερισμός - Άνταμ Σμιθ**, «Έρευνα για τα αίτια του πλούτου των εθνών» (Νόμος προσφοράς και ζήτησης που ρυθμίζει παραγωγή, διακίνηση και τιμές αγαθών).
 - ⇨ «**Laissez faire, laissez passer**» (ελευθερία στις οικονομικές δραστηριότητες)
 - ⇨ Αναπτύχθηκε στην **εκβιομηχανισμένη Αγγλία**.
- **Συνέπειες της βιομηχανικής επανάστασης**
 - ⇨ **Οικονομικές**: - Διαμόρφωση κεφαλαιοκρατικού συστήματος
 - Αύξηση παραγωγής
 - Ανάπτυξη χερσαίων και θαλάσσιων συγκοινωνιών
 - Δημιουργία νέων οικονομικών δραστηριοτήτων
 - ⇨ **Πολιτικές**: - Όξυνση ανταγωνισμών των μεγάλων δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Ολλανδία)
 - Τροφοδότηση **ιμπεριαλισμού**
 - ⇨ **Κοινωνικές**: - Άνισος καταμερισμός πλούτου
 - Κοινωνικές ανισότητες, συγκρούσεις

3. Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

α) Η Αγγλία και οι αποικίες της στην Αμερική

- ✓ Ολλανδία, Αγγλία, Γαλλία: πολλά οφέλη
- ✓ Ισπανία, Πορτογαλία: δεν έγιναν ισχυρές οικονομικές δυνάμεις

➤ **Αγγλία:** Δεκατρείς αποικίες στη Βόρεια Αμερική (από Ατλαντικό μέχρι Απαλάτσια Όρη) με σημαντικές μεταξύ τους διαφορές.

➔ Πολιτική αυτονομία αποικιών αλλά διατηρούν εμπορικές σχέσεις μόνο με τη μητρόπολη!

β) Η ρήξη (1774) και ο πόλεμος της Ανεξαρτησίας (1775 - 1783)

• Μετά τη λήξη του Επταετούς Πολέμου (1756 – 1763) Αγγλίας - Γαλλίας:

- Καναδάς και Λουιζιάνα στην Αγγλία
- Απαγόρευση στους Άγγλους αποίκους οικονομικής εκμετάλλευσης των νέων περιοχών.
- Πρόσθετη φορολογία στους αποίκους

• Συνέπειες – Γεγονότα:

- ⇒ Ταραχές στη Βοστώνη (1773)
- ⇒ Συνέλευση αντιπροσώπων των 13 αποικιών στη Φιλαδέλφεια (1774)
- ⇒ Ανένδοτη στάση Αγγλίας

• Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (4 Ιουλίου 1776)

- α) Ψηφίστηκε από τη Συνέλευση της Φιλαδέλφειας
- β) Συντάκτες: **Βενιαμίν Φραγκλίνος** και **Θωμάς Τζέφερσον**

Ιστορία Β΄ Λυκείου

γ) Αποτελεί την ιδεολογική θεμελίωση Αμερικανικής Επανάστασης.

δ) Αποτελεί την πρώτη **πρακτική εφαρμογή** των ιδεών του Διαφωτισμού.

- **Πόλεμος Ανεξαρτησίας:** 7 χρόνια (1776-1783)
- **Αρχηγός αποίκων:** Γεώργιος Ουάσινγκτον
- **Εναντίον της Αγγλίας:-** Γαλλία, Ισπανία, Ολλανδία
- Ρωσία, Δανία, Σουηδία (απαγορεύουν νηοψία)
- **Μετά την ήττα Αγγλίας στο Γιόρκταουν**
 ✚ **Συνθήκη των Βερσαλλιών (1783)**
 (Αναγνωρίζεται η **ανεξαρτησία** των 13 αποικιών)

γ) Η γέννηση ενός νέου κράτους

- **Συντακτικό Κογκρέσο:** Σύνταγμα Ηνωμένων Πολιτειών (17-9-1787)
Συγκερασμός ισχυρής κεντρικής εξουσίας με αυτονομία κάθε πολιτείας.
- **Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών** (Σεπτέμβριος 1787)

Αρχή διάκρισης εξουσιών

Ομοσπονδιακή κεντρική κυβέρνηση (εξωτερική πολιτική, άμυνα, οικονομία)

- ⇒ **Κάθε πολιτεία διατηρεί τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία** σε θέματα τοπικής αυτοδιοίκησης, αστυνομίας, δικαιοσύνης, εκπαίδευσης
- ⇒ **Νομοθετική εξουσία:** Κογκρέσο → **Βουλή** (αναλογία πληθυσμού)
 ✚ **Γερουσία** (2 Γερουσιαστές)

⇒ **Εκτελεστική εξουσία:** Πρόεδρος (εκλογή από εκλέκτορες για 4 χρόνια - επανεκλογή για μια θητεία)

⇒ **Δικαστική εξουσία:** Ανεξάρτητη, επικεφαλής το Ανώτατο Δικαστήριο.

* 1ος Πρόεδρος (για 2 τετραετίες) ο **Γ. Ουάσιγκτον** (1789-1797)

δ) Οι συνέπειες

- ⇒ Δημιουργία νέου κράτους και νέου Έθνους
- ⇒ Καθιέρωση **ομοσπονδίας** και **αβασίλευτης δημοκρατίας**
- ⇒ Επίδραση σε Λατινική Αμερική, Ελβετία, Ολλανδία, Βέλγιο, Γαλλία
- ⇒ **Συνθήκη Γάνδης:** Οριστική απομάκρυνση Αγγλίας από τις Η.Π.Α.
- ⇒ **Δόγμα Μονρόε:** Εγκατάλειψη αποικιακών βλέψεων των Ευρωπαίων στις Η.Π.Α.

4. Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ Η ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1789 - 1815)

α) Η Γαλλία σε κρίση

- Κοινωνική ένταση και πολιτική αμφισβήτηση

Αστική τάξη: Ρυθμιστικός παράγοντας εξέλιξεων, όμως η γαλλική κοινωνία παραμένει αριστοκρατική και φεουδαρχική.

- Κοινωνικές τάξεις
- ➔ Κλήρος (προνόμια)
 - ➔ Ευγενείς (προνόμια)
 - ➔ Τρίτη Τάξη (υποχρεώσεις)

Αντινομίες: Η αριστοκρατία ελέγχει την κρατική μηχανή, παρεμποδίζει την ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα και εμποδίζει τη συμμετοχή της αστικής τάξης στην εξουσία, έντονη δυσaráεσκια στα κατώτερα στρώματα (αύξηση τιμών, υψηλοί φόροι, καθήλωση εισοδημάτων, φεουδαρχικά δικαιώματα).

- Οι οικονομικές δυσχέρειες

- ➔ Παρέμεινε χώρα αγροτική η Γαλλία
- ➔ Στο δευτερογενή τομέα καθηλώθηκε στη βιοτεχνική δραστηριότητα (όχι εκβιομηχάνιση όπως η Αγγλία).
- ➔ Σπατάλες Αυλής, πόλεμοι, δυσμενείς καιρικές συνθήκες
- ➔ Οι μεταρρυθμιστικές προτάσεις δεν εφαρμόζονται λόγω αντίδρασης των ευγενών

β) Η έκρηξη της Επανάστασης (1789)

- **Η σύγκληση των Γενικών Τάξεων:** Επιβολή νέων φόρων αντί εξαγγελίας μεταρρυθμίσεων.
 - Ανακήρυξη Συνέλευσης σε **Εθνική** (ο Λουδοβίκος δεν την αναγνωρίζει)
 - **Όρκος Σφαιριστηρίου** (20-6-1789)
 - Μετατροπή Συνέλευσης σε **Συντακτική**

- **Το τέλος του Παλαιού Καθεστώτος**

- ⇒ Ο βασιλιάς συγκεντρώνει στρατό στις Βερσαλλίες
- ⇒ Άλωση της **Βαστίλης** (σύμβολο απολυταρχικής καταπίεσης) με το σύνθημα **ελευθερία, ισότητα, αδελφοσύνη.**
- ⇒ Οργάνωση εθνοφυλακής
- ⇒ Επαρχίες: Καταλύονται οι δημοτικές αρχές - εκλογή νέων
- ⇒ Ληλασίες πύργων ευγενών

- **Η Συντακτική Συνέλευση**

- ⇒ Κατάργηση προνομίων (4 - 8 - 1789)
- ⇒ **Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη**
(26 - 8 - 1789) (Θεμελιώδεις αρχές Διαφωτισμού)

Ιστορία Β΄ Λυκείου

στ) Η Εποχή του Ναπολέοντα (1799-1815)

Επιτυχίες Ναπολέοντα ως **ύπατου** (1799-1804) και μετά ως **αυτοκράτορα** (1804-1815):

- ✓ Κατάληψη μεγάλου μέρους της Ευρώπης από Ιταλία μέχρι Ισπανία και Πορτογαλία
- ✓ Προετοιμασία απόβασης στην Αγγλία
- ✓ Νικηφόρα αντιμετώπιση αντιγαλλικών συνασπισμών
- ✓ Αποτυχία εκστρατείας στη Ρωσία
- ✓ **Ήττα Ναπολέοντα στη Λειψία (1813)** και στο **Βατερλό (1815)**
- ✓ Εξορία Ναπολέοντα στην Αγία Ελένη (πεθαίνει το 1821)

Συνέπειες:

- α) Οι νικήτριες δυνάμεις αποκατέστησαν τα απολυταρχικά καθεστώτα
- β) Καθιερώθηκαν οι αρχές ισορροπίας δυνάμεων και νομιμότητας, ως κανόνες διεθνούς δικαίου.
- γ) **Μεταναπολεόντειο status quo:** Υποχώρηση γαλλικής δύναμης, διαίρεση Ευρώπης σε τρεις ζώνες επιρροής (αυστριακή ρωσική, πρωσική), η Αγγλία παγκόσμια δύναμη.
- δ) **Συνέδριο Βιέννης (1815):** Επιστεγάζει τις παραπάνω διεργασίες.

ζ) Ο χαρακτήρας και το έργο της Επανάστασης

✓ Όχι απλή πολιτική επανάσταση, αλλά μεταβολές σε όλο το φάσμα της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής.

• Πολιτικός τομέας

- ⇒ Λαϊκή κυριαρχία - δικαίωμα ψήφου
- ⇒ Θεσμός Λεσχών
- ⇒ **Πολίτης** = Υπεύθυνο άτομο με δικαιώματα και υποχρεώσεις (κατοχύρωση δικαιωμάτων με θέσπιση **Αστικού Δικαίου**)
- ⇒ Πρωταγωνιστικός ο ρόλος των **μαζών**
- ⇒ Ο **τύπος** εκφραστής της **κοινής γνώμης**
- ⇒ **Έθνος**: ανώτατη πηγή όλων των εξουσιών
- ⇒ **Εθνικός στρατός**

• Οικονομικός & Κοινωνικός τομέας :

- α) Κατάργηση φεουδαρχικών δικαιωμάτων
- β) Δήμευση περιουσιών ευγενών και Εκκλησίας
- γ) Λήψη μέτρων υπέρ ασθενεστέρων τάξεων

• Εκπαίδευση: Δωρεάν και υποχρεωτική

Ίδρυση μουσείων, επιστημονικών ινστιτούτων, ανώτερων πνευματικών ιδρυμάτων.

• **Θρησκεία** ⇒ Η Εκκλησία χωρίζεται από το κράτος, υλοποίηση ανεξίθρησκείας

* **Γαλλική Επανάσταση**: Κοινωνική και πολιτική ισότητα.

≠ **Αγγλική και Αμερικανική Επανάσταση** : μόνο πολιτική ισότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Επαναληπτικές Ερωτήσεις Ιστορία Β΄ Λυκείου

1. Ποιοι ήταν οι διάδοχοι του Ιουστινιανού Α΄; (σελ. 11)
2. Ποιες ήταν οι συνθήκες και ποια τα αποτελέσματα των σλαβικών επιδρομών την εποχή των διαδόχων του Ιουστινιανού Α΄; (σελ. 11-12)
3. Ποιους άλλους εξωτερικούς κινδύνους αντιμετώπιζε η Βυζαντινή Αυτοκρατορία; (σελ. 12-13)
4. Γιατί ο Μαυρίκιος ίδρυσε τα εξαρχάτα της Ραβέννας και της Καρχηδόνας; (σελ. 12)
5. Τι ήταν οι σκλαβηνίες; (σελ. 13, 26)
6. Πώς διαπιστώνεται ο θρησκευτικός χαρακτήρας των εκστρατειών του Ηρακλείου εναντίον των Περσών; (σελ. 14)
7. Τι γνωρίζετε για τα θέματα και για τα στρατιωτόπια; (σελ. 14-15)
8. Ποιες μεταβολές έγιναν στην κρατική μηχανή του Βυζαντίου από τα μέσα του 7^{ου} αιώνα; (σελ. 15)
9. Ποιες είναι οι βασικές αρχές του Ισλαμισμού; (σελ. 17)
10. Τι γνωρίζετε για τον ιερό πόλεμο; (σελ. 17)
11. Ποιες είναι οι αιτίες των αραβικών κατακτήσεων; (σελ. 18)
12. Ποιες είναι οι συνέπειες των αραβικών κατακτήσεων για το Βυζάντιο και τη Μεσόγειο; (σελ. 20)
13. Γιατί η απώλεια της Αιγύπτου υπήρξε βαρύ πλήγμα για το Βυζάντιο; (σελ. 18)
14. Ποια ήταν η σημασία της απόκρουσης των Αράβων στα τείχη της Κων/πολης; (σελ. 19)
15. Τι ονομάζουμε Εικονομαχία και ποιοι είναι οι πρωτεργάτες της; (σελ. 21)
16. Ποια ήταν τα αίτια του κινήματος της Εικονομαχίας; (σελ. 21)
17. Ποιες είναι οι συνέπειες της αποκατάστασης των εικόνων; (σελ. 23)
18. Ποια ήταν τα δημοσιονομικά μέτρα του Νικηφόρου Α΄ για την ανόρθωση της οικονομίας; (σελ. 23)
19. Ποιες σκοπιμότητες εξυπηρετούσαν οι εποικισμοί και η επέκταση των θεμάτων; (σελ. 24-25)
20. Γιατί απέτυχε το κίνημα του Θωμά του Σλάββου; (σελ. 25)
21. Τι γνωρίζετε για το Βούλγαρο ηγεμόνα Κρούμο; (σελ. 27)

22. Τι γνωρίζετε για τη στέψη του Καρλομάγνου το 800 μ. Χ. και ποιες συνέπειες είχε αυτή για το Βυζάντιο και τη Δύση; (σελ. 30)
23. Ποιες μεταρρυθμίσεις έκανε ο Καρλομάγνος; (σελ. 29)
24. Τι γνωρίζετε για τη Συνθήκη του Βερντέν; (σελ. 31)
25. Να παρουσιάσετε τον εκχριστιανισμό των Μοραβών, των Βουλγάρων και των Ρώσων και να επισημάνετε τις διαφορές. (σελ. 34)
26. Ποια ήταν τα αίτια του Πρώτου Σχίσματος; (σελ. 35)
27. Ποιες αλλαγές συνέβησαν στην ανώτερη τάξη του 8^{ου} – 9^{ου} αιώνα; (σελ. 38)
28. Τι γνωρίζετε για τη δημιουργία εμποροβιοτεχνικής τάξης; (σελ. 38)
29. Ποια ήταν η κοινωνική διάρθρωση του βυζαντινού χωριού; (σελ. 38-39)
30. Ποιες ήταν οι προθέσεις του βούλγαρου ηγεμόνα Συμεών; (σελ. 43-44)
31. Τι γνωρίζετε για τη μάχη του Κλειδίου; (σελ. 45)
32. Τι γνωρίζετε για τον εκχριστιανισμό των Ρώσων; (σελ. 46)
33. Να παρουσιάσετε τις σχέσεις Βυζαντίου και Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους. (σελ. 46-47)
34. Τι γνωρίζετε για το οριστικό Σχίσμα των δύο Εκκλησιών; (σελ. 47)
35. Ποια η σχέση μεταξύ φεουδαρχών και υποτελών; (σελ. 50)
36. Γιατί ο Ρωμανός Δ΄ Διογένης ηττήθηκε στη μάχη του Ματζικέρτ; (σελ. 54)
37. Τι γνωρίζετε για το θεσμό της **πρόνοιας**; (σελ. 55, 75)
38. Τι ήταν η γεωργική επανάσταση και ποιες οι συνέπειές της; (σελ. 61)
39. Τι ήταν οι σταυροφορίες και πώς γεννήθηκε η ιδέα τους; (σελ. 67)
40. Ποιο ήταν το σύνθημα της Πρώτης Σταυροφορίας; (σελ. 67-68)
41. Ποιος ήταν ο αρχικός σκοπός της Τέταρτης Σταυροφορίας και πώς διαφοροποιήθηκε; (σελ. 70)
42. Ποιες οι συνέπειες από την άλωση της Κων/πολης το 1204; (σελ. 70-71)
43. Ποια τα λατινικά και ποια τα ελληνικά κράτη που δημιουργήθηκαν στο χώρο που κάλυπτε η βυζαντινή αυτοκρατορία; (επιγραμματικά σελ. 73-77 ή σελ. 41-45 βοηθήματος)
44. Ποια ομοιότητα υπήρχε ανάμεσα στο θεσμό της βυζαντινής πρόνοιας και στο δυτικό φέουδο; (σελ. 75, 55)
45. Τι γνωρίζετε για τη μάχη της Πελαγονίας; (σελ. 75)
46. Πότε και πώς έγινε η ανάκτηση της Κων/πολης; (σελ. 77)

47. Ποια τα επιτεύγματα του Ιωάννη Βατάτζη στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Αυτοκρατορίας της Νίκαιας; (σελ. 76-77)
48. Ποιες ήταν οι στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις των Οθωμανών κατά τον 14^ο αιώνα; (σελ. 85-86)
49. Τι γνωρίζετε για τη μάχη στο Κοσσυφοπέδιο; (σελ. 86)
50. Τι γνωρίζετε για τη Σύνοδο Φερράρας – Φλωρεντίας και ποιες αντιδράσεις προκάλεσε στο βυζαντινό λαό; (σελ. 88)
51. Κάτω από ποιες συνθήκες έπεσε η Κων/πολη στα χέρια των Τούρκων; (σελ. 88-89)
52. Να παρουσιάσετε τις επιδράσεις του Βυζαντίου στη Δύση μετά την Άλωση της Κων/πολης το 1453. (σελ. 89)
53. Ποιες ήταν οι συνέπειες της Εικονομαχίας στη βυζαντινή τέχνη; (σελ. 89)
54. Ποιοι νέοι αρχιτεκτονικοί τύποι ναών εμφανίζονται μετά την Εικονομαχία; (επιγραμματικά, σελ. 97-98)
55. Ποιο εικονογραφικό πρόγραμμα καθιερώθηκε στην αγιογράφιση των ναών μετά την Εικονομαχία; (σελ. 100-101)
56. Τι ονομάζουμε **Αναγέννηση** και τι **Ανθρωπισμό**; (σελ. 117-118)
57. Ποιος ονομάστηκε **καθολικός άνθρωπος (homo universalis)**; (σελ. 119)
58. Τι γνωρίζετε για τον Έρασμο; (σελ. 120)
59. Ποια ήταν η συμβολή της τυπογραφίας στη διάδοση της Αναγέννησης και του ανθρωπιστικού ρεύματος; (σελ. 120-121)
60. Ποια ήταν τα αίτια των Ανακαλύψεων; (σελ. 122-123)
61. Γιατί ακολούθησαν διαφορετικές κατευθύνσεις οι Πορτογάλοι και οι Ισπανοί; (σελ. 123-124)
62. Τι γνωρίζετε για τον Χριστόφορο Κολόμβο; (σελ. 124)
63. Ποιος έδωσε το όνομά του στην Αμερική και γιατί; (σελ. 124)
64. Ποιος έκανε τον πρώτο περίπλου της γης; (σελ. 124-125)
65. Ποια ήταν τα αίτια της κρίσης στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία; (σελ. 129)
66. Τι γνωρίζετε για τα συγχωροχάρτια; (σελ. 130)
67. Ποια ήταν η συμβολή του Ανθρωπισμού στη Θρησκευτική Μεταρρύθμιση; (σελ. 129-130)
68. Τι γνωρίζετε για την «Ομολογία της Αυγούστας»; (σελ. 131)
69. Τι γνωρίζετε για την «Ειρήνη της Αυγούστας»; (σελ. 131)
70. Με ποια μέτρα η Καθολική Εκκλησία αντέδρασε στη Θρησκευτική Μεταρρύθμιση; (σελ. 133)
71. Τι είναι το Κουατροτσέντο; (σελ. 153)

72. Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι της Αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής; (επιγραμματικά, σελ. 155)
73. Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι της Αναγεννησιακής ζωγραφικής και γλυπτικής; (επιγραμματικά, σελ. 155-159)
74. Τι γνωρίζετε για το μανιερισμό; (σελ. 158)
75. Κάτω από ποιες συνθήκες εκδηλώθηκε το κίνημα του Διαφωτισμού; (σελ. 162)
76. Ποια ήταν η βασική ιδεολογία του Διαφωτισμού; (σελ. 162)
77. Τι υποστήριζε ο Βολταίρος; (σελ. 162)
78. Τι υποστήριζε ο Τζον Λοκ; (σελ. 163)
79. Τι υποστήριζε ο Μοντεσκιέ; (σελ. 163)
80. Τι υποστήριζε ο Ρουσσό; (σελ. 163-164)
81. Τι ονομάζουμε Νεοελληνικό Διαφωτισμό και ποιοι ήταν οι φορείς του; (σελ. 166)
82. Τι γνωρίζετε για τη ζωή και το έργο του Ρήγα Φεραίου; (σελ. 166-167)
83. Τι γνωρίζετε για τη ζωή και το έργο του Αδαμάντιου Κοραή; (σελ. 167-168)
84. Από ποια χώρα ξεκίνησε η βιομηχανική Επανάσταση και γιατί; (επιγραμματικά, σελ. 164)
85. Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι φυσιοκράτες και ποια η θεωρία τους; (σελ. 170)
86. Να παρουσιάσετε την ιδεολογία και τους φορείς του οικονομικού φιλελευθερισμού. (σελ. 170)
87. Ποιες ήταν οι σχέσεις των αποικιών στην Αμερική με τη μητροπολιτική Αγγλία; (σελ. 172)
88. Τι γνωρίζετε για τη «Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας»; (σελ. 173)
89. Τι γνωρίζετε για τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας της Αμερικής; (σελ. 173)
90. Τι γνωρίζετε για το «Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών»; (σελ. 174)
91. Ποιες ήταν οι κοινωνικές τάξεις στη Γαλλία του 18^{ου} αιώνα; (σελ. 176)
92. Ποια η σημασία της άλωσης της Βαστίλης; (σελ. 177-178)
93. Να παρουσιάσετε τη «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη». (σελ. 178)
94. Πότε και πώς έγινε ο Ναπολέων αυτοκράτορας; (σελ. 181-182)
95. Ποιες ήταν οι μεγαλύτερες ήττες του Ναπολέοντα; (σελ. 181-182)
96. Τι προσέφερε τελικά η Γαλλική Επανάσταση(πολιτική, οικονομία, κοινωνία, εκπαίδευση); (σελ. 182-183)

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΤΩΝ
(1999 – 2004)

**ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1999
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ :
ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ**

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1 : ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

A.1.1.

Να γράψετε στο τετράδιό σας τη λέξη που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

Η Γαλλική Επανάσταση ήταν:

- α) αριστοκρατική
- β) αστική
- γ) αγροτική
- δ) εργατική

Μονάδες 2

Να αιτιολογήσετε με συντομία την απάντησή σας.

Μονάδες 5

A.1.2.

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη Σωστό ή Λάθος δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

Κατά τη Γαλλική Επανάσταση:

- α) Δόθηκε στις γυναίκες το δικαίωμα να ψηφίζουν .
- β) Ο στρατός έγινε μισθοφορικός.
- γ) Χωρίστηκε η Εκκλησία από το Κράτος.
- δ) Οι εργάτες δεν είχαν το δικαίωμα να συνεταιρίζονται.
- ε) Καταργήθηκε η απολυταρχία.
- στ) Διατηρήθηκαν τα προνόμια των ευγενών.

Μονάδες 6

Ιστορία Β΄ Λυκείου

A.1.3

Να γράψετε στο τετράδιό σας ολογράφως τα στοιχεία της πρώτης στήλης και δίπλα τους αριθμούς των προτάσεων που αντιστοιχούν στο κάθε στοιχείο.

| | |
|------------------------|--|
| α. Ο κλήρος | 1. Περιλάμβανε τους μεγαλοαστούς. |
| β. Η τάξη των ευγενών. | 2. Είχε ως κύριο εισόδημα την είσπραξη των φεουδαρχικών δικαιωμάτων. |
| γ. Η τρίτη τάξη. | 3. Αποτελούσε το 0,5% του πληθυσμού. |
| | 4. Επιβαρυνόταν με το σύνολο των φόρων. |
| | 5. Έλεγχε την εκπαίδευση. |
| | 6. Αντλούσε δύναμη από κληρονομικούς τίτλους. |

Μονάδες 6

A.1.4

Να απαντήσετε στην ακόλουθη ερώτηση:

Ποιες ουσιαστικές αλλαγές επέφερε η Γαλλική Επανάσταση στον τομέα της παιδείας;

Μονάδες 6

ΘΕΜΑ Α2: ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΗ ΚΑΙ ΟΘΩΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

A.2.1.

Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Μεγάλη Ιδέα
- β. Χάτι Χουμαγιούν
- γ. Αλληλοδιδασκτική μέθοδος

Μονάδες 9

A.2.2.

Να τεκμηριώσετε με συγκεκριμένα στοιχεία το περιεχόμενο της ακόλουθης φράσης:

Στα χρόνια του Καποδίστρια η Αίγινα αναδείχτηκε σε εκπαιδευτικό κέντρο.

Μονάδες 5

A.2.3.

Να απαντήσετε στην ακόλουθη ερώτηση:

Ποια στοιχεία καθιστούν το Σύνταγμα του 1844 συντηρητικό;

Μονάδες 8

A.2.4.

Να γράψετε στο τετράδιό σας τη σωστή απάντηση.

Η Ελλάδα αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά ως ανεξάρτητο κράτος με:

α. Τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης 1832.

β. Το πρωτόκολλο της Πετρούπολης 1826.

γ. Την Ιουλιανή σύμβαση 1827.

δ. Το πρωτόκολλο του Λονδίνου 1830.

Μονάδες 3

Β΄ ΟΜΑΔΑ

ΘΕΜΑ Β1: Η ΑΦΥΠΝΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Ερωτήσεις

B.1.1. Διαβάστε προσεκτικά τα κείμενα που ακολουθούν:

Διατί να μην στρέψωμεν και μίαν φοράν τους οφθαλμούς μας εις τα απελθόντα, δια να καταλάβωμεν ευκολώτερα και τα μέλλοντα; Ποίος αγνοεί, ότι ο κύριος στοχασμός των αλλογενών δυναστών (ξένων μοναρχών) είναι εις το να προσπαθήσουν να κάμουν το ίδιον των όφελος με την ζημίαν των άλλων;

Και ποίος στοχαστικός άνθρωπος ημπορεί να πιστεύση, ότι όποιος από τους αλλογενείς δυνάστας ήθελε κατατροπώσει τον οθωμανόν, ήθελε μας αφήσει ελευθέρους; Ω, απάτη επιζήμιος!

Ανωνύμου, Ελλην.Νομαρχία, (εκδ. Βαλέτα) σελ. 198.

Η Ευρώπη προσηλώνουσα τους οφθαλμούς της εις ημάς, απορεί δια την ακινησίαν μας. Ας αντηγήσωσι λοιπόν όλα τα όρη της Ελλάδος από τον ήχον της πολεμικής μας σάλπιγγος και οι κοιλάδες από την τρομεράν κλαγγήν των αρμάτων μας. Η Ευρώπη θέλει θαυμάσει τας ανδραγαθίας μας, οι δε τύραννοι ημών, τρέμοντες και ωχροί θέλουσι φύγει απέμπροσθέν

Ιστορία Β΄ Λυκείου

μας. Οι φωτισμένοι λαοί της Ευρώπης ενασχολούνται εις την αποκατάστασιν της ίδιας ευδαιμονίας και πλήρεις ευγνωμοσύνης δια τας προς αυτούς των προπατόρων ευεργεσίας επιθυμούσι την ελευθερίαν της Ελλάδος.

Ημείς φαινόμενοι άξιοι της προπατορικής αρετής και του παρόντος αιώνος, είμεθα ευέλπιδες να επιτύχωμεν την υπεράσπισιν των δικαίων αυτών και βοήθειαν. Πολλοί εκ τούτων φιλελεύθεροι θέλουσιν έλθει δια να συναγωνισθώσι με ημάς.

Απόσπασμα από την προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη «Μάχου υπέρ πίστεως και Πατρίδος».

α. Ποια διαφορά θέσεων διαπιστώνετε ανάμεσα στα δύο κείμενα;
Μονάδες 5

β. Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να σχολιάσετε τις απόψεις των δύο συγγραφέων σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του φιλελληνικού κινήματος και την πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση.

Μονάδες 15

B.1.2: Προεστοί (ή δημογέροντες ή κοτζαμπάσηδες).

Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

α. Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά αυτής της κοινωνικής ομάδας;
Μονάδες 5

β. Ποια ήταν η στάση που κράτησαν οι προεστοί απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση και ποια θέση προσδοκούσαν να έχουν σε ένα μελλοντικό ανεξάρτητο κράτος;

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β2: Βιομηχανική Επανάσταση

Παρατηρώντας προσεκτικά τον παρακάτω πίνακα και με βάση τις γνώσεις σας, να εξηγήσετε τη διαφορά ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες ως προς την ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου στα μέσα του 19ου αιώνα.

| Χώρες | 1840 | 1860 |
|----------------------|-------|--------|
| Γερμανία | 549 | 11.237 |
| Αυστροουγγαρία | 144 | 4.524 |
| Βέλγιο | 365 | 1.728 |
| Κίνα | - | - |
| Ισπανία | - | 1.915 |
| Γαλλία | 579 | 9.466 |
| Αγγλία | 1.349 | 16.792 |
| Ινδία (και Πακιστάν) | - | 1.352 |
| Ιταλία | 21 | 1.803 |
| Ιαπωνία | - | - |
| Ρωσία | 25 | 1.593 |
| Ε.Π.Α. | 4.540 | 49.310 |

Η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου (σε χιλιόμετρα)

Μονάδες 15

**ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΙΟΥΝΙΟΥ 2000
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ : ΙΣΤΟΡΙΑ**

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

Α.1.1. Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

"Το Πνεύμα των Νόμων" (1748) ήταν έργο του:

- α. Βολταίρου
- β. Μοντεσκιέ
- γ. Ρουσσό
- δ. Κενάι

Μονάδες 2

Ποια μορφή πολιτεύματος προτείνει ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο έργο;

Μονάδες 3

Α.1.2. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας την ένδειξη Σωστό ή Λάθος δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

Στη γαλλική κοινωνία του 18ου αιώνα:

- α. Η τάξη των ευγενών ήταν ομοιογενής.
- β. Οι μεγαλοαστοί πλούτιζαν από το εμπόριο και τη βιομηχανία.
- γ. Η οικονομική ισχύς του κλήρου στηριζόταν στο φόρο της δεκάτης.
- δ. Η εκπαίδευση και η νοσοκομειακή περίθαλψη βρίσκονταν στα χέρια των ευγενών.
- ε. Οι αγρότες αποτελούσαν το 80% του γαλλικού πληθυσμού.
- στ. Η Τρίτη Τάξη ήταν απαλλαγμένη από φόρους.

Μονάδες 6

Α.1.3. Να γράψετε στο τετράδιό σας τα γράμματα της πρώτης στήλης και δίπλα τους αριθμούς των προτάσεων της δεύτερης στήλης, που το περιεχόμενό τους αντιστοιχεί σωστά σε αυτά.

| | |
|--|---|
| α. Φαναριώτες | 1. Ήταν υπόλογοι για την κατανομή, είσπραξη και απόδοση των φόρων. |
| β. Προεστοί ή δημογέροντες ή κοτσαμπάσηδες | 2. Διορίζονταν οσποδάροι (ηγεμόνες) της Βλαχίας και της Μολδαβίας. 3. Έγιναν φορείς επαναστατικών ιδεών. |
| γ. έμποροι, πλοιοκτήτες, χρηματομεσίτες | 4. Αποτελούσαν ένα είδος διοικητικής και κοινωνικής αριστοκρατίας. 5. Συνδέθηκαν με το ευρωπαϊκό κεφάλαιο (εμπορικό, τραπεζικό, ναυτιλιακό). 6. Ήταν αιρετοί. |

Μονάδες 6

A.1.4. Να απαντήσετε στην ακόλουθη ερώτηση:

Ποια ήταν τα στοιχεία που ευνοούσαν μια επαναστατική οργάνωση, όπως ήταν η Φιλική Εταιρεία;

Μονάδες 8

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Να δώσετε με συντομία το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Νεοελληνικός Διαφωτισμός
- β. Ιερή Συμμαχία
- γ. Βιομηχανική Επανάσταση

Μονάδες 9

A.2.2. Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας εκλέχθηκε πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας από την:

- α. Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1821-1822)
- β. Β΄ Εθνοσυνέλευση του Άστρους Κυνουρίας (1823).
- γ. Γ΄ Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας (1827).
- δ. Δ΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους (1829).

Μονάδες 2

Ποια ήταν η σημασία της εκλογής του Καποδίστρια ως πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας;

Μονάδες 6

Ιστορία Β΄ Λυκείου

Α.2.3. Η σύναψη των "δανείων της Ανεξαρτησίας" (1824 και 1825) είχε θετικές και αρνητικές συνέπειες για τους Έλληνες.

Να γράψετε μία θετική και μία αρνητική συνέπεια.

Μονάδες 8

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Β.1.1. Να διαβάσετε προσεκτικά τα κείμενα που ακολουθούν:

Α. Από οικονομική άποψη, τι χρειάζονται οι αποικίες; Αρχικά προσφέρουν ένα άσυλο και εργασία στους κατοίκους των φτωχών χωρών ή στους κατοίκους των χωρών που παρουσιάζουν υπερπληθυσμό. Αλλά υπάρχει κι ένας δεύτερος λόγος, που προσιδιάζει στους λαούς οι οποίοι διαθέτουν περίσσειμα από κεφάλαια ή από προϊόντα. Αυτός ο δεύτερος λόγος εναρμονίζεται περισσότερο με τη σημερινή πραγματικότητα. Κύριοι, υπάρχει κι ένα άλλο σημείο που πρέπει επίσης να θίξω· είναι η ανθρωπιστική και πολιτιστική πλευρά του θέματος. Πρέπει να πούμε καθαρά ότι οι ανώτεροι φυλετικά λαοί έχουν καθήκον απέναντι στους κατώτερους λαούς να τους εκπολιτίσουν. (Λόγος του Ζυλ Φερύ, υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας, στη Βουλή στις 28 Ιουλίου 1885).

Β. Αποδοκιμάζουμε την αποικιακή πολιτική γιατί σπαταλά τον πλούτο και τις δυνάμεις των χωρών που θα έπρεπε να αφιερωθούν στη βελτίωση της μοίρας των λαών. Την αποδοκιμάζουμε σαν την απαισιότερη συνέπεια του καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο εμποδίζει, στις χώρες που επικράτησε, την κατανάλωση με τους χαμηλούς μισθούς που προσφέρει στους εργάτες, ενώ αντίθετα αναγκάζεται να δημιουργεί σε μακρινές χώρες, με την κατάκτηση και τη βία, καινούριες αγορές. Την αποδοκιμάζουμε τέλος, γιατί σε όλες τις αποικιακές επιχειρήσεις η καπιταλιστική έννοια της δικαιοσύνης συνοδεύεται από μια πλήρη διαφθορά. (Λόγος του Γάλλου πολιτικού Ζαν Ζορές).

Ποια διαφορά θέσεων διαπιστώνετε στα παραπάνω κείμενα και με ποια επιχειρήματα διατυπώνεται αυτή η διαφορά;

Μονάδες 25

ΘΕΜΑ Β2

α. Ποιες ήταν οι αντιλήψεις του Ιωάννη Καποδίστρια για την εκπαίδευση (στοιχειώδη και πανεπιστημιακή) και ποια κατεύθυνση πήρε η εκπαίδευση στην περίοδο της Αντιβασιλείας;

Μονάδες 10

β. Ποιά είναι, κατά την άποψή σας, τα θετικά και ποια τα αρνητικά στοιχεία του εκπαιδευτικού συστήματος που εφάρμοσε η Αντιβασιλεία;

Μονάδες 15

**ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2001
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ: ΙΣΤΟΡΙΑ**

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

Α.1.1. Τι πρότεινε το πολιτικό ρεύμα της "φωτισμένης δεσποτείας" και ποιές ήταν οι θέσεις του κύριου εκπροσώπου του;

Μονάδες 8

Α.1.2. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας την ένδειξη Σωστό ή Λάθος δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

- α. Η Α΄ Εθνοσυνέλευση εξέλεξε πενταμελές εκτελεστικό με Πρόεδρο τον Μαυροκορδάτο.
- β. Η Γ΄ Εθνοσυνέλευση αποφάσισε τη συγκρότηση εθνικού στόλου.
- γ. Η Δ΄ Εθνοσυνέλευση αποδοκίμασε την πολιτική του Καποδίστρια.
- δ. Η Ε΄ Εθνοσυνέλευση ψήφισε το "Ηγεμονικό Σύνταγμα".

Μονάδες 8

Α.1.3. Να γράψετε στο τετράδιό σας τα γράμματα της Στήλης Α και δίπλα σε κάθε γράμμα τον αριθμό από τη Στήλη Β, που αντιστοιχεί σωστά.

| ΣΤΗΛΗ Α | ΣΤΗΛΗ Β |
|--|---|
| α. Το πρωτόκολλο της Πετρούπολης (23 Μαρτίου/4 Απριλίου 1826) | 1. Προέβλεπε ότι ναυτικές μοίρες των τριών Δυνάμεων θα αναλάμβαναν να επιβάλουν τη διακοπή των εχθροπραξιών μεταξύ Ελλήνων και Τουρκοαιγυπτίων. |
| β. Η Ιουλιανή σύμβαση του Λονδίνου (24 Ιουνίου/6 Ιουλίου 1827) | |
| γ. Η συνθήκη της 7ης Μαΐου 1832 | 2. Πρότεινε τη δημιουργία τριών ηγεμονιών υποτελών στο Σουλτάνο. |
| | 3. Ανακήρυσσε βασιλιά της Ελλάδας |

| | |
|--|--|
| | το Λεοπόλδο του Σαξ - Κοβούργου. |
| | 4. Ανακήρυσσε βασιλιά της Ελλάδας τον Όθωνα. |
| | 5. Τερμάτισε τον ρωσο-τουρκικό πόλεμο. |
| | 6. Αναγνωρίζει για πρώτη φορά πολιτική ύπαρξη στους Έλληνες. |

Μονάδες 9

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Να δώσετε με συντομία το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Φυσιοκράτες
- β. Διομολογήσεις
- γ. Εθνικά κτήματα.

Μονάδες 12

A.2.2. Ποια ήταν η στάση της Α΄ Εθνοσυνέλευσης απέναντι στη Φιλική Εταιρεία και πώς ερμηνεύεται;

Μονάδες 7

A.2.3. Ποιες ήταν οι βασικές προβλέψεις του Συντάγματος του 1844 για την άσκηση της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας;

Μονάδες 6

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Επισημαίνοντας σχετικά χωρία από τα παρακάτω κείμενα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αξιολογήσετε τη συνεισφορά των Φιλελλήνων στην πορεία της ελληνικής επανάστασης.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄

Επιγραμματικός είναι ο χαρακτηρισμός του φιλελληνισμού από τον Γερμανό ιστορικό Mendelssohn Bartholdy (Μέντελσον-Μπαρτόλδν). "ο φιλελληνισμός, γράφει, είχε γίνει μια δύναμη. Ισοπέδωσε τις μέγιστες πολιτικές αντιθέσεις και ένωσε τα εχθρικά πολιτικά κόμματα σ' ένα κοινό ενθουσιασμό. Επέδρασε, όπως συνήθως ενεργούν μόνο τα θρησκευτικά κινήματα: γκρέμισε τους μεσότοιχους των κοινωνικών τάξεων και των εθνικών συνειδήσεων. Με τους αριστοκράτες πήγαν οι πληβείοι χέρι με χέρι, αρμονικά, ως προς αυτό το ζήτημα, με τους ριζοσπάστες οι

Ιστορία Β΄ Λυκείου

συντηρητικοί, με τη γερμανική νεολαία και τους Γερμανούς σοφούς οι Γάλλοι νομιμόφρονες ... Παντού ονειρεύονταν τη "ματοβαμμένη ορφανή του ευρωπαϊκού πολιτισμού" (δηλαδή την Ελλάδα). Αλλά ο ενθουσιασμός τότε μόνο θα είχε σημασία, όταν θα υψωνόταν πάνω από τον λόγο, για να γίνει πράξη. Και πραγματικά ο φιλελληνισμός θ' αποκτούσε όχι μόνο πιστούς από όλες τις κοινωνικές τάξεις και τα έθνη, αλλά και τους αποστόλους και τους μάρτυρες του ... Μάταιες ήταν οι απαγορεύσεις της αστυνομίας και των κυβερνήσεων ..."

Απ. Βακαλόπουλου, Ιστορία Νέου Ελληνισμού Ε΄, σελ. 576-577.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄

Τον Οκτώβριο του 1825 γράφει ο Howe στο ημερολόγιό του από τη Γραμβούσα: "Γρήγορα συνηθίζει κανείς στη ζωή του Έλληνα στρατιώτη. Είναι τώρα δυο μήνες που δεν έβγαλα τα ρούχα μου τη νύχτα και που δεν είχα άλλο στρώμα εκτός από το πάτωμα και μια κουβέρτα. και όμως κοιμούμαι εξ ίσου βαθιά, όπως και σε πουπουλένιο στρώμα με καθαρά λινά σεντόνια, και το κεφάλι μου αισθάνεται εξ ίσου καλά, με μόνο το μαντήλι μου ανάμεσά του και σε μια ομαλή πέτρα, όπως και όταν ακουμπούσε σε πουπουλένια μαξιλάρια".

Απ. Βακαλόπουλου, Ιστορία Νέου Ελληνισμού Στ΄ σελ. 1007.

Μονάδες 25

ΘΕΜΑ Β2

Με βάση το κείμενο που σας δίνεται και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις:

α. να επισημάνετε και να εξηγήσετε τα αποσπάσματα του κειμένου που περιγράφουν πτυχές της κατάστασης την οποία βρήκε ο Καποδίστριας μόλις έφτασε στην Ελλάδα.

Μονάδες 13

β. να εξηγήσετε και να αξιολογήσετε τη στάση των προκρίτων απέναντι στην προσπάθεια του Καποδίστρια για ανόρθωση.

Μονάδες 12

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τη νύχτα της 18 Ιανουαρίου 1828 ... έφτασε στο Ναύπλιο ο εκλεγμένος από την Εθνοσυνέλευση Κυβερνήτης της Ελλάδος Ιω. Καποδίστριας. Τρία ξένα πολεμικά χαιρέτησαν την ελληνική σημαία με κανονιοβολισμούς.

Είναι η πρώτη περίπτωση αποδόσεως επισήμων τιμών εκ μέρους των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, ενώ ο λαός επευφημούσε.

Οι εκθέσεις των κυβερνητικών εκπροσώπων μιλούσαν για εσωτερική αποσύνθεση. Ο υπουργός των εσωτερικών Λόντος ανέφερε ότι ολόκληρη η διοίκηση είχε αποσυντεθεί και η κάθε περιοχή αγνοούσε το κέντρο. Ο υπουργός των εξωτερικών και των ναυτικών παραπονέθηκε ότι η Ελλάς υπέφερε από την παρουσία των ξένων στόλων και των απαγορευτικών διαταγών των τριών ναυάρχων για ελεύθερη ναυσιπλοΐα με την απειλή των τηλεβόλων. Το μικρό ελληνικό ναυτικό κυβερνούσε αυθαίρετα ο Κόχραν χωρίς να λογαριάζει την κυβέρνηση. Ο πόλεμος είχε επιφέρει βαθείες πληγές στο εμπόριο και οι κάτοικοι των νησιών μόλις που ζούσαν.

Ο υπουργός των Οικονομικών ανέφερε ότι τα έσοδα του κράτους ήταν μηδαμινά.

Μέντελσον-Μπαρτόλδν, Ιστορία Ελληνικής Επανάστασεως, (έκδ. Τολίδη) σελ. 183.

**ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2002
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ : ΙΣΤΟΡΙΑ**

ΟΜΑΔΑ Α΄

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό των δεδομένων της Στήλης Α και δίπλα σε κάθε αριθμό το γράμμα του δεδομένου της Στήλης Β, που αντιστοιχεί σωστά.

| Στήλη Α | Στήλη Β |
|--------------|---|
| 1. Ρουσσό | α. Κάθε μορφή ελευθερίας και ιδιαίτερα η πνευματική είναι υπόθεση του κοινού νου. |
| 2. Μπεκαρία | β. Επειδή η εξουσία πρέπει να σταματά την εξουσία, επιβάλλεται η διάκριση των εξουσιών. |
| 3. Μοντεσκιέ | γ. Η παραβίαση της συμφωνίας εκ μέρους των κυβερνώντων παρέχει αυτόματα στο λαό το δικαίωμα αντιμετώπισης της βίας με τη βία. |
| 4. Βολταίρος | δ. Η παιδαγωγική μέθοδος πρέπει να βασίζεται στη φυσική διδασκαλία. |
| | ε. Ο εξανθρωπισμός της ποινικής δικαιοσύνης είναι αναγκαίος. |
| | στ. Το κράτος δεν πρέπει να παρεμβαίνει στην οικονομική δραστηριότητα με δασμούς και φόρους. |

Μονάδες 8

A2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Σκλαβηνίες
- β. Κουατροσέντο
- γ. Ιερή Εξέταση
- δ. Φυσιοκράτες

Μονάδες 12

A3. Πώς συντελέστηκε ο εκχριστιανισμός των Σλάβων της Μοραβίας και ποια αποτελέσματα είχε;

Μονάδες 12

A4. Ο Ρήγας Βελεστινλής ανέπτυξε πλούσια μεταφραστική και πρωτότυπη συγγραφική δραστηριότητα.

Ποια ήταν τα έργα του και σε τι απέβλεπε μ' αυτά;

Μονάδες 18

ΟΜΑΔΑ Β΄

B1. Μελετώντας τα παρακάτω παραθέματα και αξιοποιώντας τις σχετικές μ' αυτά ιστορικές σας γνώσεις να εξηγήσετε το μίσος των Βυζαντινών κατά των Λατίνων, που συμπυκνώνεται στην περίφημη φράση του μεγάλου δούκα Λουκά Νοταρά, όταν πληροφορήθηκε την ένωση των εκκλησιών (1438-1439): "είναι προτιμότερο να δώ να κυριαρχεί στην αγορά της Πόλης το φακίολι (τουρμπάνι) των Τούρκων παρά η καλύπτρα των Λατίνων".

ΠΑΡΑΘΕΜΑ Α΄

Οι Σταυροφόροι βάλανε ξανά φωτιά στην Πόλη, για ν' ανοίξουνε δρόμο και κατά το σούρουπο καταλάβανε το βορειοδυτικό τμήμα της Κωνσταντινούπολης, τη συνοικία των Βλαχερνών. Η τρίτη αυτή πυρκαϊά, που κράτησε ίσαμε την άλλη μέρα το βράδυ, συνέχισε την καταστροφή της μεγάλης πόλης. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Γάλλου χρονογράφου Βίλλεαρ-δουΐνου "υπάρχουνε περισσότερα σπίτια καμένα απ' όσα γερά στις τρεις πιο μεγάλες πόλεις του βασιλείου της Γαλλίας".(...)

Αφού η πυρκαϊά χώρισε τους αντιπάλους, ο Μούρτζουφλος προσπάθησε μάταια ν' ανασυντάξει το στρατό του. (...)

Όταν πια ο Μούρτζουφλος είδε πως του ήταν αδύνατο να κρατήσει την άμυνα, έφυγε προστατευόμενος από το σκοτάδι της νύχτας. Οι ιππότες εκμεταλλευόμενοι την αναρχία που ακολούθησε τη φυγή του καταλάβανε την πόλη ολόκληρη (13 του Απρίλη του 1204).

Τότες άρχισε η καταστροφή και η καταλήστευση της Κωνσταντινούπολης, που έμεινε ξακουστή στα χρονικά του Μεσαίωνα. Την καταστροφή αυτή την κράτησε χρόνια και χρόνια στην ανάμνησή της όλη η Ανατολή. Δώδεκα ώρες ύστερα από το τέλος της μάχης οι Σταυροφόροι αρχίσανε τη συστηματική λεηλασία. (...)

Τρία μερόνυχτα οι πεινασμένοι και εξαγριωμένοι από τη μακρόχρονη πολιορκία στρατιώτες λεηλατούσανε την πόλη. (...)

Οι Σταυροφόροι καταστρέψανε ανελέητα όλα τα έργα της αρχαίας τέχνης που είχαν συγκεντρώσει ο Κωνσταντίνος και οι διάδοχοί του. (...)

Οι βυζαντινές πηγές αναφέρουνε τα πιο όμορφα και ονομαστά αριστουργήματα της τέχνης που καταστρέψανε οι Σταυροφόροι. Η μαζική αυτή καταστροφή των πνευματικών προϊόντων, που συγκεντρώθηκαν από

Ιστορία Β΄ Λυκείου

αιώνες, έκαμε μεγάλη ζημιά στον ίδιο τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Ωστόσο, ακόμα κι αν η τέταρτη Σταυροφορία θεωρηθεί αποκλειστικά ληστρική επιχείρηση, και τέτοια πραγματικά στάθηκε, τα αποτελέσματά της ήταν πολύ κερδοφόρα για τη Δύση. Έτσι οι Σταυροφόροι βρέθηκαν να κατέχουν, εκτός απ' όσα είχαν αρπάξει σαν άτομα, σύμφωνα με όσα λέγει ένας από τους ιστορικούς τους, (ο Βιλλεαρδουΐνος), τόσα πολλά λάφυρα, που κανένας δε θα μπορούσε να εκτιμήσει την αξία τους.

Μ. Λεφτσένκο, Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, σελ.318 (Διασκευή)

ΠΑΡΑΘΕΜΑ Β΄

Το μίσος, που χρόνο με το χρόνο μεγάλωνε ανάμεσα στους κατακτητές και ντόπιους, δεν άργησε να πάρει μεγάλες διαστάσεις.

Οι Λατίνοι περιφρονούσαν τους Έλληνες που είχαν ανώτερο πολιτισμό. Επέβαλλαν τη δική τους γλώσσα και εκβίαζαν και αναγκάζαν τους ντόπιους ν' ασπαστούν τον καθολικισμό. Έτσι οι δογματικές αντιθέσεις οξύνθηκαν πάλι και το εκκλησιαστικό σχίσμα έγινε αγεφύρωτο. Η ορθοδοξία έγινε κι αυτή τη φορά η αντιστασιακή ιδεολογία που κρατούσε τους Βυζαντινούς σε αναβρασμό και τους έσπρωχνε να οργανώσουν κινήματα ενάντια στους Λατίνους. Και κάθε φορά που παρουσιαζόταν ευκαιρία δεν έκρυβαν τα αντιδυτικά και αντιπαπικά αισθήματά τους.

Γιάννη Κορδάτου, Ιστορία της Ελλάδας, τόμος VIII, σελ. 15.

Μονάδες 25

B2. Αντλώντας στοιχεία από τις πηγές και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να προσδιορίσετε τον τύπο του ανθρώπου που οραματιζόνταν να διαμορφώσουν οι ανθρωπιστές.

ΠΗΓΗ Α΄

Θέλω τον αυλικό ευγενή, πνευματώδη, ευφυή και χαριτωμένο. Εκτιμώ ότι το πραγματικό επάγγελμα του αυλικού πρέπει να είναι αυτό της ενασχόλησης με τα όπλα· οφείλει να είναι δυνατός και φοβερός ενώπιον των εχθρών, αλλά σε όλες τις άλλες περιπτώσεις να είναι ανθρώπινος, μετρημένος και σοβαρός.

Θέλω να γνωρίζει όχι μόνον τα λατινικά αλλά και τα ελληνικά, να γνωρίζει να γράφει σε στίχους και σε πεζό. Θα ήθελα επίσης να κατέχει πολλές ξένες γλώσσες.

Θα έπρεπε εξίσου να ξέρει να κολυμπά, να αθλείται στο τρέξιμο και τη λιθοβολία. Η μόρφωσή του θα μου φαινόταν ανεπαρκής, αν δεν είχε γνώσεις μουσικής.

Baldassar Castiglione, Το βιβλίο του αυλικού (1528).

ΠΗΓΗ Β΄

Περιμένω και θέλω να μάθεις τέλεια τις γλώσσες: πρώτα τα ελληνικά, όπως θέλει ο Κοϊντιλιανός. Έπειτα τα λατινικά, τα εβραϊκά για την Αγία Γραφή, τα χαλδαϊκά και τα αραβικά για τους ίδιους λόγους. Και θέλω να διαμορφώσεις το ύφος σου στα ελληνικά μιμούμενος τον Πλάτωνα και στα λατινικά μιμούμενος τον Κικέρωνα. Επιθυμώ να μην υπάρχει γνώση επιστημονική που να μην την έχεις στη μνήμη σου. (...)

Και στη γνώση της φυσικής ιστορίας θέλω να επιδοθείς με ζήλο, για να μην υπάρχει είδος ψαριού σε θάλασσα, ποτάμι και πηγή που να το αγνοείς, να γνωρίζεις όλα τα πουλιά του ουρανού, όλα τα δένδρα, τα φυτά του δάσους, όλα τα είδη χόρτων της γης, όλα τα μέταλλα. (...)

Τέλος... όταν γίνεις άντρας, οφείλεις να αφήσεις την ήρεμη ζωή και την ησυχία των σπουδών, για να μάθεις την τέχνη του ιππότη και των όπλων, ώστε να μπορείς να υπερασπίζεσαι το σπίτι μας και να βοηθάς τους φίλους μας σε όλες τις δύσκολες στιγμές που προκαλούνται από τις ενέργειες των κακοποιών.

Fr. Rabelais, Pantagruel (1532), κεφ. VIII.

Μονάδες 25

**ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 5 ΙΟΥΝΙΟΥ 2003
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ : ΙΣΤΟΡΙΑ**

ΟΜΑΔΑ Α΄

A1.1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τα ονόματα των ζωγράφων της Στήλης Α και δίπλα το γράμμα της Στήλης Β που αντιστοιχεί σωστά.

| Στήλη Α | Στήλη Β |
|--------------------|--|
| 1. Αλβέρτος Ντύρερ | α. Με το μυστικισμό των προσώπων του θεωρείται ο προάγγελος του Μπαρόκ αλλά και της σύγχρονης ζωγραφικής. |
| 2. Μποτιτσέλι | β. Ανήκει στην σχολή της Φλάνδρας και αποτυπώνει στους πίνακές του τις προσωπικές του φαντασιώσεις. |
| 3. Τιτσιάνο | γ. Δημιούργησε σχολή στη Νυρεμβέργη και έγινε γνωστός για τις αυτοπροσωπογραφίες του. |
| 4. Ιερώνυμος Μπος | δ. Οι πίνακές του «Κυνήγι στο χιόνι» και «Γάμος στο χωριό» αποκαλύπτουν ένα ρεαλισμό μοναδικό για την εποχή. |
| | ε. Στις ειδωλολατρικές σκηνές των έργων του έδινε συγκερασμένες τη χαρά και τη θλίψη. Η «Άνοιξη» είναι ένα από τα πιο γνωστά έργα του. |
| | στ. Ανήκει στη σχολή της Βενετίας. Χαρακτηριστικό έργο του είναι «Ο άνθρωπος με το γάντι». |

Μονάδες 8

A1.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Επαναγωγή
- β. Δουλοπάροικοι
- γ. Μέγας Χάρτης (Μάγκνα Κάρτα)
- δ. Καταλανική Εταιρεία.

Μονάδες 12

A2.1. Ποιες αλλαγές παρατηρούνται στην οικονομική ζωή των ανθρώπων στη Δυτική Ευρώπη προς το τέλος του Μεσαίωνα;

Μονάδες 15

A2.2. Ποιες είναι οι κοινωνικές συνέπειες της βιομηχανικής επανάστασης;
Μονάδες 15

ΟΜΑΔΑ Β΄

B1. Επισημαίνοντας χωρία του κειμένου που σας δίνεται και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να απαντήσετε στην ερώτηση: Για ποιο λόγο και με ποιο τρόπο επιδίωξε ο Ρωμανός Α΄ ο Λεκαπηνός να επιλύσει το κοινωνικό πρόβλημα που θίγεται στο κείμενο;

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η πολιτική κρίση στα χρόνια της ανηλικιότητας του Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου και ο φοβερός λιμός του 927 επέβαλαν την άμεση λήψη σοβαρών μέτρων. Η σειρά των Νεαρών του Ρωμανού Α΄ του Λεκαπηνού, του ίδιου του Κωνσταντίνου Ζ΄, του Νικηφόρου Φωκά, του Ιωάννη Τσιμισκή, του Βασιλείου Β΄, προσπαθούν ακόμη μία φορά να εξισορροπήσουν την κοινωνία και να εξασφαλίσουν το δίκαιτο χαρακτήρα του Κράτους. Η νέα νομοθεσία επαναφέρει το δίκαιο της προτιμήσεως και απαγορεύει τη διείσδυση των δυνατών στις αγροτικές κοινότητες. Ιδού πώς περιγράφει ο Ρωμανός Α΄ την κατάσταση: οι δυνατοί δεν ορρωδούν (διστάζουν) ενώπιον κανενός εμποδίου, για να εξασφαλίσουν τα συμφέροντά τους [...]. Δηλαδή, [ο αυτοκράτορας αναφέρει ότι] συνάντησε ανθρώπους που έδειξαν τέτοια σκληρότητα και διάθεση πλουτισμού, ώστε αγόραζαν με εξευτελιστική τιμή, για να μην πει ότι καταβρόχθιζαν, τις μικρές περιουσίες. Αποφασίζει ότι, αν η αγορά έχει γίνει σε τιμή μικρότερη από το μισό της πραγματικής, οι αγοραστές θα απομακρύνονται από το κτήμα δίχως να πάρουν πίσω την παραμικρή αποζημίωση. Ο αυτοκράτορας συνεχίζει αναφέροντας όλες εκείνες τις κατηγορίες των δυνατών που δεν μπορούν να αποκτήσουν ιδιοκτησία στις αγροτικές κοινότητες [...]. Και ο αυτοκράτορας τελειώνει τη Νεαρά αναφέροντας ότι είναι περήφανος για τις νίκες του στο εξωτερικό και για την ανάκτηση των επαρχιών τονίζει ότι δεν θα επιτρέψει στον εσωτερικό εχθρό να επαναδουλώσει τις επαρχίες.

Σβορώνος Ν. «Βυζαντινή Επαρχία» Αθήνα 1987

Μονάδες 25

B2. Επισημαίνοντας χωρία των κειμένων που σας δίνονται και αξιοποιώντας τις ιστορικές γνώσεις σας να εξηγήσετε την επίδραση των ιδεών του ανθρωπισμού στη διαμόρφωση της θρησκευτικής σκέψης.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Εάν δε με πείσουν, με επιχειρήματα από την Αγία Γραφή ή με αδιάσειστη λογική, δεν μπορώ να αναιρέσω τις θέσεις μου, γιατί δεν πιστεύω στο αλάθητο του πάπα, ούτε στο αλάθητο των συνόδων, γιατί όλοι γνωρίζουν ότι πολλές φορές και οι πάπες και οι σύνοδοι έχουν σφάλει και έχουν πέσει σε αντιφάσεις. Εγώ έχω πειστεί από τα βιβλικά επιχειρήματα που έχω ήδη αναφέρει, και είμαι απόλυτα ενωμένος με το λόγο του Θεού. Δεν μπορώ και δε θέλω να ανακαλέσω τίποτα, γιατί δεν είναι ορθό, και αντίθετα είναι επικίνδυνο να πράττει κανείς αντίθετα με τη φωνή της συνείδησής του. Ο Θεός ας με βοηθήσει.

Τμήμα από την απολογία του Λουθήρου στη δίαιτα του Βορμς.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η Βίβλος είναι ένα μεγάλο, απέραντο δάσος, όπου υπάρχουν κάθε είδους δέντρα. Απ' αυτά μπορεί ο καθένας ν' αδράξει λογής λογής καρπούς. Σ' αυτό το δάσος δεν υπάρχει ούτε ένα δέντρο που να μην το κούνησα, που να μη δοκίμασα τους καρπούς του.

Μ. Λουθήρου, Λόγοι του τραπεζιού.

Μονάδες 25

**ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 3 ΙΟΥΝΙΟΥ 2004
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ : ΙΣΤΟΡΙΑ**

ΟΜΑΔΑ Α'

A.1.1. Να γράψετε στο τετράδιο σας τον αριθμό των δεδομένων της Στήλης Α και δίπλα σε κάθε αριθμό το γράμμα του δεδομένου της Στήλης Β που αντιστοιχεί (στη Στήλη Β περισεύουν δυο όροι).

| Στήλη Α: ΜΑΧΕΣ | Στήλη Β: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ |
|---------------------------|---|
| 1. Μάχη της Νινευί | α. Καθοριστική νίκη των Βυζαντινών επί των Βουλγάρων |
| 2. Μάχη του Πουατιέ | β. Ήττα του βυζαντινού στρατού από τους Σελτζούκους Τούρκους |
| 3. Μάχη του Ματζικέρτ | γ. Συντριβή του περσικού στρατού από τον Ηράκλειο |
| 4. Μάχη του Κοσσυφοπεδίου | δ. Εκχώρηση των κάστρων Μυστράς, Μάνη, Γεράκι, Μονεμβασιά στο Μιχαήλ Παλαιολόγο |
| | ε. Αναχαίτιση των Αράβων από τους Φράγκους |
| | στ. Συντριβή των Σέρβων από τους Οθωμανούς |

Μονάδες 8

A1.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Στρατιωτικοποίηση
- β. Αναγέννηση
- γ. Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας

Μονάδες 12

A2.1. Ποια μέτρα πήρε ο Νικηφόρος Α' (802-811) για την ανόρθωση της οικονομίας του Βυζαντινού Κράτους;

Μονάδες 15

A2.2. Ποια ήταν η διάρθρωση της κοινωνικής πυραμίδας στη φεουδαρχική Ευρώπη;

Μονάδες 15

Ιστορία Β' Λυκείου

ΟΜΑΔΑ Β'

B1. Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να παρουσιάσετε την εσωτερική πολιτική του Ιωάννη Βατάτζη (1222-1254).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΑ

α. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας ξεχώρισε ένα κομμάτι γης, αρόσιμο και κατάλληλο για αμπελουργία, τόσο μεγάλο, ώστε να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του αυτοκρατορικού τραπέζιου και εκείνες που απασχολούσαν το φιλάνθρωπο και κοινωνικά ευαίσθητο αυτοκράτορα (εννοώ τα γηροτροφεία, πτωχοκομεία και νοσοκομεία που φρόντιζαν τους αρρώστους): τη φροντίδα τους ανέθεσε σε ανθρώπους που είχαν καλή γνώση της γεωργίας και της αμπελουργίας και έτσι κάθε χρόνο είχε μεγάλη και άφθονη σοδειά καρπών. Αλλά δεν ήταν μόνο αυτό· απέκτησε επίσης κοπάδια αλόγων, βοδιών, προβάτων και χοίρων και πολλά είδη εξημερωμένων πουλιών· από αυτά εξασφάλιζε πλούσιο εισόδημα κάθε χρόνο. Το ίδιο συνιστούσε να κάνουν όχι μόνο οι συγγενείς του, αλλά και οι άλλοι ευγενείς. Επιθυμούσε να καλύπτει ο καθένας τις ανάγκες του από δικές του πηγές, έτσι ώστε να μη βάζει αρπακτικό χέρι στην περιουσία των φτωχών και ασθενέστερων τάξεων και συνάμα η Ρωμαϊκή Πολιτεία να απαλλαγεί τελείως από την κοινωνική αδικία. Σύντομα οι αποθήκες είχαν γεμίσει καρπούς, ενώ οι δρόμοι και τα σοκκάκια, οι μάντρες και οι σταύλοι μόλις μπορούσαν να χωρέσουν τα ζώα και τα σμήνη των πουλιών.

(Νικηφόρος Γρηγοράς, Ρωμαϊκή, Ιστορία Π, 6, σ. 42)

β. Ανήγειρε οχυρά στις ακριτικές περιοχές για να αντιμετωπίσει τις στρατιωτικές ανάγκες. Ακολουθώντας τις καλύτερες παραδόσεις του βυζαντινού κράτους ο Ιωάννης Βατάτζης δημιούργησε στρατιωτικά αγροκτήματα και ενίσχυσε τις στρατιωτικές δυνάμεις με τη μόνιμη εγκατάσταση των Κουμάνων ως στρατιωτών στις ακριτικές περιοχές, με τον όρο της προσφοράς στρατιωτικής υπηρεσίας. Με τον τρόπο αυτό αποκαταστάθηκε ιδιαίτερα στην Ανατολή το σύστημα της άμυνας των συνόρων και το γεγονός αυτό θεωρεί ορθά ο βυζαντινός ιστορικός Γεώργιος Παχυμέρης ως το πιο σημαντικό επίτευγμα του κράτους της Νίκαιας. Παράλληλα όμως παραχωρήθηκαν στην αυτοκρατορία της Νίκαιας προνοιακά κτήματα σε μεγάλη έκταση, φαίνεται μάλιστα ότι ο Ιωάννης Βατάτζης ενόησε ιδιαίτερα την εκχώρηση προνοιακών κτημάτων περιορισμένης εκτάσεως στη μεσαία στρατιωτική αριστοκρατία.

(Γ. Οστρογκόρσκι, Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, τ. Γ', σσ. 122-123)

B2. Αντλώντας στοιχεία από τις παρακάτω πηγές και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να επισημάνετε:

1. τις επιπτώσεις στους πληθυσμούς του Νέου Κόσμου των μεθόδων που χρησιμοποίησαν οι Ισπανοί κατακτητές.
2. τις οικονομικές μεταβολές που συνδέονται με την εισαγωγή πολυτίμων μετάλλων στην Ευρώπη.

Μονάδες 25

ΠΗΓΕΣ

α. Οι Ισπανοί βρέθηκαν ανάμεσα στους Ινδιάνους όπως οι λύκοι, οι τίγρεις και τα αιμοβόρα λιοντάρια πεινασμένα για πολλές μέρες. Εδώ και σαράντα χρόνια, δεν κάνουν τίποτα άλλο από να τους κάνουν κομμάτια, να τους τουφεκίζουν, να τους βασανίζουν και να τους εξοντώνουν με τόση ωμότητα, ώστε το νησί Κούβα είναι σήμερα ερημωμένο από κατοίκους...

Αν οι χριστιανοί έχουν καταστρέψει τόσες και τόσες ψυχές, το έκαναν με μοναδικό σκοπό να αποκτήσουν χρυσάφι και να πλουτίσουν όσο το δυνατό γρηγορότερα.

(Απόσπασμα από την αναφορά του Επισκόπου Βαρθολομαίου Λας Κάζας προς το βασιλιά της Ισπανίας)

β. Οι Ισπανοί ενδιαφέρθηκαν κυρίως για την εκμετάλλευση των προϊόντων περιοχών της Αμερικής κυριότατα για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων χρυσού και αργύρου του Περού και του Μεξικού· τα ορυχεία του Ποτοζί στο Περού έχουν μείνει στην ιστορία ξακουστά, τόσο για τις τεράστιες ποσότητες πολυτίμου μεταλλεύματος που απέδωσαν, όσο και για τις δυσκολίες της εργασίας σ' αυτά, που έφθειραν τους ιθαγενείς πληθυσμούς: βρίσκονταν στις Άνδεις, σε υψόμετρο 4000-4500 μέτρων, όπου για την εκμετάλλευση τους σχηματίστηκε σε μικρό χρονικό διάστημα μια πόλη 120.000 κατοίκων· το εμπόριο των πολυτίμων μετάλλων που από τους Ισπανούς στέλνονταν στη Σεβίλη αύξανε συνεχώς· έχουν καταμετρηθεί ταξίδια πλοίων στο δρομολόγιο Αμερική-Σεβίλη, 226 το 1506-1510, 279 το 1511- 1515, 920 το 1591-1595, 943 το 1596-1600· αν μάλιστα συνυπολογισθεί η αύξηση της χωρητικότητας των πλοίων (20.000 τόνοι το 1511-1515, 275.000 τόνοι το 1606-1610) γίνεται μεγαλύτερη και η αύξηση των ποσοτήτων πολυτίμου μετάλλου που μεταφέρονται.

Ιστορία Β΄ Λυκείου

Εξέλιξη του πληθυσμού του Μεξικού σε απόλυτους αριθμούς και επί τοις εκατόν (%)

| έτος | κάτοικοι | (εκατομ.) δείκτης επί τοις εκατόν (%) |
|------|----------|---------------------------------------|
| 1519 | 25,1 | 100 |
| 1523 | 16,8 | 66,4 |
| 1548 | 6,3 | 24,9 |
| 1568 | 2,6 | 10,3 |
| 1580 | 1,9 | 7,5 |
| 1595 | 1,3 | 5,1 |
| 1605 | 1 | 3,9 |

(Β. Κρεμμυδάς, Εισαγωγή στην οικονομική ιστορία της Ευρώπης, σσ 91-93)

Πίνακας Βυζαντινών Αυτοκρατόρων
Χρονολογικός Πίνακας

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

(Όσοι αναφέρονται στην εξεταστέα ύλη 2005 - 2006, το έργο τους και οι αντίστοιχες σελίδες του σχολικού βιβλίου)

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Διάδοχοι Ιουστινιανού Α΄: Αντιμετώπιση Σλάβων, Αβάρων, Ιουστίνος Β΄, Τιβέριος Α΄, Λογγοβάρδων, Περσών (σελ. 11)
Μαυρίκιος, Φωκάς

Μαυρίκιος (582 – 602) Ειρήνη με τον Πέρση Χοσρόη Β΄, στρατό στη Βαλκανική, **Εξαρχάτα** Ραβέννας και Καρχηδόνας, εξέγερση δήμων (σελ. 12-13)

Φωκάς (602 – 610) Αναρχία, στρατιωτικές αποτυχίες, πόλεμος με Πέρσες (σελ. 13)

Ηράκλειος Α΄ (610 – 641) Συνθήκη ειρήνης με το Χαγάνο των Αβάρων, Θρησκευτικός χαρακτήρας εκστρατειών του κατά των Περσών, μάχη της Νινευί (σελ.14 –15)

Κων/νος Δ΄ (668 – 685) Απόκρουση Αράβων 674-678 στην Κων/πολη (σελ. 19), Ίδρυση κράτους Βουλγάρων (σελ. 26)

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΙΣΑΥΡΩΝ

Λέων Γ΄ Ίσαυρος (717 – 740) Απόκρουση Αράβων 717μ.Χ. στην Κων/πολη (σελ. 19), πρωτεργάτης Εικονομαχίας (σελ. 21-22), συνεργασία με Βούλγαρους (σελ. 26-27).

Κων/νος Ε΄ (740 – 755) Πρωτεργάτης Εικονομαχίας (σελ. 22- 23), Πόλεμος εναντίον

| | |
|------------------------------------|---|
| | Βουλγάρων (σελ. 27) |
| Κων/νος ΣΤ΄ (780-797) | Καταδικάστηκε η Εικονομαχία, Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος (σελ. 23), συνοικέσιο με Ροτρούδη, κόρη Καρόλου (τελικά ακυρώθηκε, σελ. 29-30) |
| Ειρήνη (797-802) | Καταδικάστηκε η Εικονομαχία (σελ. 23), φοροαπαλλαγές (σελ. 24) , τη ζητά σε γάμο ο Καρλομάγνος (πηγή σελ. 30) |
| ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΑΜΟΡΙΟΥ | |
| Νικηφόρος Α΄ (802 –811) | Κακώσεις (σελ. 24), εκστρατεία κατά των Βουλγάρων (σελ. 27) |
| Λέων Ε΄ (813-820) | Αναζωπύρωση Εικονομαχίας (σελ. 23) |
| Μιχαήλ Β΄ (820- 829) | Κίνημα του Θωμά του Σλάβου (σελ. 25) |
| Θεόφιλος (829 –842) | Αγώνες εναντίον Αράβων, καταστροφή Αμορίου (σελ.19-20), Αναζωπύρωση Εικονομαχίας (σελ. 23) |
| Μιχαήλ Γ΄ (842 –867) | Πρόοδος Βυζαντίου (σελ. 34), εκχριστιανισμός Σλάβων, Πρώτο Σχίσμα (σελ. 34-35) |
| Θεοδώρα (μητέρα Μιχαήλ Γ΄) | Αποκατάσταση εικόνων, Σύνοδος 843 Κων/πολης (σελ. 23) |

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ

Νικηφόρος Φωκάς (963-969)

Επέκταση συνόρων Βυζαντίου (σελ. 43), αρνείται να αναγνωρίσει τον αυτοκρατορικό τίτλο του Όθωνα Α΄ (σελ. 46)

Ιωάννης Τζιμισκής (969-976)

Επέκταση συνόρων Βυζαντίου (σελ. 43), βελτίωση σχέσεων με Γερμανούς (γάμος Όθωνα Β΄ και Θεοφανώς, σελ. 47)

Βασίλειος Β΄ (976-1025)

Συντριβή Βουλγάρων (σελ. 45), εκχριστιανισμός Ρώσων, γάμος της αδελφής του Άννας με το Ρώσο Βλαδίμηρο (σελ. 46), εμπορική συνθήκη με Βενετούς (σελ. 48)

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΔΟΥΚΩΝ

Ρωμανός Δ΄ Διογένης (1068 – 1071) Ματζικέρτ (σελ. 54)

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΚΟΜΝΗΝΩΝ

Αλέξιος Α΄ (1081 – 1118)

Κερδοσκοπική οικονομική πολιτική, διοικητικές μεταρρυθμίσεις (σελ. 55), απόκρουση Πατζινακών, Κομάνων, δυσπιστία για την πρώτη Σταυροφορία (σελ. 67).

Ανδρόνικος Α΄ (1183 –1185)

Προσπάθεια για μεταρρύθμιση (σελ. 56)

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΑΓΓΕΛΩΝ

Ισαάκιος Β΄ (1185 –1195)

Πρόσκληση Λατίνων για

αποκατάστασή του στο θρόνο (σελ. 70)

Αλέξιος Ε΄ Δούκας Μούρτζουφλος (1204) Κατέλαβε πραξικοπηματικά το θρόνο (σελ. 71)

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Θεόδωρος Λάσκαρης (1204 – 1222) Ίδρυση Αυτοκρατορίας Νίκαιας (σελ. 76)

Ιωάννης Γ΄ Δούκας Βατάτζης(1222 – 1254) Αξιόλογα επιτεύγματα στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική (σελ. 76-77)

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ

Μιχαήλ Η΄ (1258 – 1282) Ανάκτηση Κων/πολης, μάχη Πελαγονίας, συνθήκη Γενοουατών – Βυζαντινών (σελ. 75, 77)

Ιωάννης Ζ΄ (1390) Τον επέβαλε στο θρόνο ο σουλτάνος (σελ. 86)

Μανουήλ Β΄ (1391-1425) Βοήθεια από Δύση (σελ. 87)

Ιωάννης Η΄ (1425-1448) Βοήθεια από Δύση, Σύνοδος Φερράρας – Φλωρεντίας, συνοδεία από Έλληνες λόγιους (σελ. 88, 119)

Κων/νος ΙΑ΄ (1448-1453) Άλωση Κων/πολης από Τούρκους, γάμος ανηψιάς του με Ιβάν Γ΄ (σελ.89)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

| | |
|--|--|
| 330 – 641 μ.Χ. | Ύστερη Ρωμαϊκή ή Πρωτοβυζαντινή Περίοδος |
| 330 μ.Χ. | Ίδρυση Κων/πολης |
| 591 μ. Χ. | Ειρήνη Πέρση Χοσρόη Β΄ με Μαυρίκιο |
| Αρχές 7 ^{ου} αιώνα μ.Χ. | Μόνιμες εγκαταστάσεις Σλάβων |
| 619 μ. Χ. | Συνθήκη ειρήνης Χαγάνου Αβάρων με Ηράκλειο |
| 622 μ. Χ. | Αποδημία του Μωάμεθ στη Μεδίνα (Εγίρα) |
| 630 μ.Χ. | Αποκατάσταση Τιμίου Σταυρού στα Ιεροσόλυμα |
| 632 μ. Χ. | Θάνατος Μωάμεθ- Τη διακυβέρνηση ο Χαλίφης |
| 646 μ. Χ. | Κατάληψη Αλεξάνδρειας Αιγύπτου |
| Μέσα 7 ^{ου} αιώνα μ.Χ. | Οργάνωση των πρώτων θεμάτων στη Μ. Ασία. Άμεση εξάρτηση κρατικών υπηρεσιών από τον αυτοκράτορα (λογοθέσια) |
| 674 – 678 μ.Χ. | Επίθεση Αράβων κατά της Κων/πολης |
| 8 ^{ος} αι. μ. Χ. | Κατάρρευση δυναστείας Μεροβιγγείων |
| 717 μ.Χ. | Επίθεση Αράβων κατά της Κων/πολης- Βοήθεια Βουλγάρων |
| 726 μ. Χ. | Πρώτη επίθεση κατά των εικόνων – Λέων Γ΄ |
| 730 μ.Χ. | Το πρώτο επίσημο εικονομαχικό διάταγμα |
| 732 μ.Χ. | Αναχαίτιση Αράβων από Φράγκους στο Πουατιέ |
| 754 μ.Χ. | Σύνοδος Ιέρειας (καταδίκασε τη λατρεία των εικόνων)- Ο πάπας στέφει το γιο του Καρόλου Μαρτέλου Πιπίνο ελέω Θεού βασιλέα των Φράγκων |
| 774 μ. Χ. | Ο Καρλομάγνος καταλύει το κράτος των Λογγοβάρδων |
| Τέλη 8 ^{ου} - 9 ^{ος} αι. μ. Χ. | Αποκατάσταση βυζαντινής διοίκησης – Αφομοίωση Σλάβων |
| 800 μ. Χ. | Στέψη Καρλομάγνου |
| 9 ^{ος} αι. μ. Χ. | Ισχυροποίηση Βουλγαρίας |

Ιστορία Β΄ Λυκείου

| | |
|---|---|
| 814 μ.Χ. | 30ετής συνθήκη ειρήνη Βουλγάρων (Ομουρτάγ) –Βυζαντινών |
| 821 – 823 μ.Χ. | Κίνημα του Θωμά του Σλάβου |
| 838 μ.Χ. | Άλωση και καταστροφή Αμορίου |
| 842-867 μ. Χ. | Βασιλεία Μιχαήλ Γ΄- Ακμή |
| 843 μ.Χ. | Σύνοδος Κωνσταντινούπολης- Αποκατάσταση εικόνων -Συνθήκη του Βερντέν |
| 860 μ.Χ. | Επίθεση Ρώσων κατά της Κων/πολης |
| 863 μ.Χ. | Αποστολή ιεραποστόλων στη Μοραβία |
| 864 μ.Χ. | Βάπτιση βούλγαρου ηγεμόνα Βόρη–Μιχαήλ |
| 867 μ.Χ. | Σύνοδος - Πρώτο Σχίσμα |
| 870 μ. Χ. | Σύνοδος Κων/πολης (βουλγαρικό ζήτημα) |
| 10 ^{ος} – 11 ^{ος} αι. μ. Χ. | Διαμόρφωση εμποροβιοτεχνικής τάξης στο Βυζάντιο |
| 10 ^{ος} – 11 ^{ος} αι. μ. Χ. | Διάλυση κρατών Καρολιδών |
| 904 μ. Χ. | Άλωση Θεσσαλονίκης από Άραβες |
| 913 μ. Χ. | Ο Βούλγαρος Συμεών φτάνει στα τείχη της Κωνσταντινούπολης |
| 924 μ. Χ. | Δεύτερη εμφάνιση Συμεών στην Κων/πολη |
| 944 μ. Χ. | Άλωση συριακής Έδεσσας από Βυζαντινούς (Ιω. Κουρκούας) |
| 957 μ. Χ. | Εκχριστιανισμός Ρώσων (δεύτερος) |
| 961 μ. Χ. | Ανάκτηση Κρήτης (Κουρκούας) |
| 962 μ. Χ. | Στέψη Όθωνος Α΄ ως αυτοκράτορα Ρωμαίων |
| 965 μ. Χ. | Ανάκτηση Κύπρου (Κουρκούας) |
| 997 μ. Χ. | Επιτυχία Βυζαντινών στον Σπερχειό (Νικηφ. Ουρανός) |
| 10 ^{ος} αι. μ. Χ. | Παραχώρηση προνομίων στους Βενετούς |
| 11 ^{ος} –12 ^{ος} αι. μ. Χ. | Οικονομικές μεταβολές στη Δυτική Ευρώπη |
| 1014 μ. Χ. | Μάχη του Κλειδίου |
| 1018 μ. Χ. | Υποταγή Βουλγαρίας – Προσάρτηση στο Βυζάντιο |
| 976 – 1025 μ. Χ. | Βασίλειος Β΄ Βουλγαροκτόνος |
| 1054 μ.Χ. | Το Σχίσμα των δύο Εκκλησιών |

| | |
|---------------------------------|---|
| 1071 μ. X. | Ήττα Βυζαντινών από Σελτζούκους στο Ματζικέρτ (Ρωμανός Δ΄ Διογένης). – Απώλεια ιταλικών κτήσεων Βυζαντίου από Νορμανδούς |
| 1081 μ. X. | Ενθρόνιση Αλέξιου Α΄ Κομνηνού |
| 1095 μ. X. | Πρώτη Σταυροφορία (πάπας Ουρβανός Β΄) |
| Τέλη 12 ^{ου} αι. μ. X. | Θεσμός εμποροπανηγύρεων – Ναυτικές εταιρείες |
| 1203, 17 Ιουλίου | Κατάληψη Κων/πολης από Λατίνους- Αποκατάσταση Ισαάκιου Β΄ Άγγελου |
| 1204, τέλη Μαρτίου | Διανομή Ρωμανίας |
| 1204 μ. X, 13 Απριλίου | Άλωση Κων/πολης από σταυροφόρους |
| 1204 μ. X. | Ίδρυση Λατινικών και Ελληνικών κρατών |
| 1205 μ. X. | Ήττα Λατίνων από Βουλγάρους |
| 1224 μ. X. | Κατάλυση Λατινικού βασιλείου Θεσσαλονίκης από το Θεόδωρο της Ηπείρου |
| 1230 μ. X. | Ήττα Θεόδωρου της Ηπείρου από το Βούλγαρο Ιωάννη Ασάν Β΄ |
| 1259 μ. X. | Μάχη Πελαγονίας – Δεσποτάτο του Μορέως |
| 1261 μ. X. | Ανάκτηση Κων/πολης – Στέψη Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου- Συνθήκη Βυζαντίου – Γένουας |
| 1271-1291 μ. X. | Ταξίδι Μάρκο Πόλο στην Ανατολή |
| 1281 μ. X. | Εγκατάσταση Οθωμανών κοντά στην Προύσα |
| 1301 μ. X. | Πρώτη νίκη Οσμάν ή Οθμάν (ιδρυτή Οθωμανικού κράτους) |
| 1326 μ. X. | Κατάληψη Προύσας από Ορχάν (διάδοχο του Οθμάν) |
| 1354 μ. X. | Κατάληψη Καλλίπολης από Τούρκους |
| 1361 μ. X. | Κατάληψη Διδυμότειχου από Τούρκους |
| 1365 μ. X. | Πρωτεύουσα Οθωμανικού κράτους η Αδριανούπολη |
| 1389 μ. X. | Μάχη στο Κοσσυφοπέδιο |
| 1390 μ. X. | Στο θρόνο ο Ιωάννης Ζ΄ Παλαιολόγος |
| 1391 μ. X. | Στο θρόνο ο Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος |
| 1393-1394 μ. X. | Πρώτος αποκλεισμός Κων/πολης από |

Ιστορία Β' Λυκείου

| | |
|----------------------------|---|
| | Βαγιαζήτ |
| 15 ^{ος} αι.μ.Χ. | Κουατροτσέντο |
| 1402 μ.Χ. | Ήττα Βαγιαζήτ από Μογγόλους (μάχη Άγκυρας) |
| 1422 μ.Χ. | Πολιορκία Κων/πολης (Μουράτ Β') |
| 1426 μ.Χ. | Η Πελοπόννησος φόρου υποτελής στους Τούρκους |
| 1438 – 1439 μ.Χ. | Σύνοδος της Φερράρας – Φλωρεντίας |
| 1444 μ.Χ. | Μάχη της Βάρνας |
| 1449 – 1453 μ.Χ. | Τακτική πολιορκία Πόλης (Μωάμεθ Β', εναντίον Κων/νου ΙΑ' Παλαιολόγου) |
| 1450 μ.Χ. | Εφεύρεση τυπογραφίας (Ιωάννης Γουτεμβέργιος) |
| 1450 περ. – 1600 περ. | Αναγέννηση στα Γράμματα και τις Τέχνες |
| 1453 μ.Χ., 29 Μαΐου | Άλωση Κων/πολης από τους Τούρκους |
| 1461 μ.Χ. | Πτώση Τραπεζούντας στους Τούρκους |
| 1487 μ.Χ. | Βαρθολομαίος Ντιάζ – Ακρωτήριο Καλής Ελπίδας |
| 1492 – 1504 μ.Χ. | Χριστόφορος Κολόμβος (4 ταξίδια) |
| 1494 μ.Χ. | Συνθήκη Τορντεζίλας |
| 1498 μ.Χ. | Βάσκο ντε Γκάμα – Καλκούτα Ινδιών |
| 1500 μ.Χ. | Αλβαρέζ Καμπράλ – Βραζιλία |
| 1507 μ.Χ. | Αμέρικο Βεσπούτσι – Ανακάλυψη Αμερικής |
| 1515 μ.Χ. | Συγχωροχάρτια – Μοναχός Τέτζελ |
| 1517 μ.Χ. | 95 θέσεις Λουθήρου – Εκκλησία Βιτεμβέργης |
| 1519 – 1522 μ.Χ. | Φερδινάνδος Μαγγελάνος – Περίπλους της |
| 1520 μ.Χ. | Αφορισμός Λουθήρου (βούλλα) |
| 1525 μ.Χ. | Πόλεμος Χωρικών |
| 1529 μ.Χ. | Αποκήρυξη Λουθηρανισμού (Δίαιτα) |
| 1530 μ.Χ. | Ομολογία της Αυγούστας |
| 1545 – 1563 μ.Χ. | Σύνοδος του Τρέντο |
| 1555 μ.Χ. | Ειρήνη της Αυγούστας |
| 1600 μ.Χ. | Το πρώτο μελόδραμα |

| | |
|--|--|
| 1618 – 1648 μ.Χ. | Τριακονταετής πόλεμος |
| 1688 – 1789 μ.Χ. | Διαφωτισμός ή Αιώνας των Φώτων |
| 1688 μ.Χ. | Ένδοξη Επανάσταση |
| 16 ^{ος} – 17 ^{ος} αι. μ.Χ. | Μερκαντιλισμός (κρατικός παρεμβατισμός) |
| Τέλη 17 ^{ου} αι. μ.Χ. | Ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη στη Δυτική Ευρώπη |
| Β΄ μισό 18ου αι. μ.Χ. | Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία |
| 1750 – 1821 μ.Χ. | Νεοελληνικός Διαφωτισμός |
| 1751-1772 μ.Χ. | Συστηματικό Λεξικό Επιστημών, Τεχνών και Επαγγελμάτων |
| 1756 – 1763 μ.Χ. | Επταετής Πόλεμος Αγγλίας – Γαλλίας |
| 1762μ.Χ. | Κοινωνικό Συμβόλαιο, Αιμίλιος ή περί Αγωγής (Ρουσσό) |
| 1764 μ.Χ. | Περί εγκλημάτων και ποινών (Μπεκαρία) |
| 1773 μ.Χ. | Ταραχές στη Βοστώνη από Άγγλους αποίκους |
| 1774 μ.Χ. | Συνέλευση στη Φιλαδέλφεια (των δεκατριών αποικιών) |
| 1776 – 1783 μ.Χ. | Πόλεμος Ανεξαρτησίας |
| 1776 μ.Χ., 4 Ιουλίου | Διακήρυξη Αμερικανικής Ανεξαρτησίας |
| 1776 μ.Χ. | Έρευνα για τα αίτια του πλούτου των εθνών (Άνταμ Σμιθ) |
| 1783 μ.Χ. | Συνθήκη Βερσαλλιών |
| 1787 μ.Χ., Σεπτέμβριος | Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών |
| 1789-1797 μ.Χ. | Πρόεδρος Αμερικής ο Γεώργιος Ουάσιγκτον |
| 1789 μ.Χ., 20 Ιουνίου | Όρκος του Σφαιριστηρίου |
| 1789 μ.Χ. 14 Ιουλίου | Άλωση της Βαστίλλης |
| 1789 μ.Χ. 26 Αυγούστου | Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη |
| 1798 μ.Χ. | Θάνατος Ρήγα Φεραίου Αδελφική Διδασκαλία (Αδαμάντιου Κοραή) |
| 1799-1804 μ.Χ. | Ύπατος ο Ναπολέων |
| 1804-1815 μ.Χ. | Αυτοκράτορας της Γαλλίας ο Ναπολέων |
| 1804 μ.Χ. | Αστικό Δίκαιο (Ναπολεόντειος Κώδικας) |

Ιστορία Β΄ Λυκείου

| | |
|---------------------------|--|
| 1812 μ.Χ. | Εκστρατεία Ναπολέοντα στη Ρωσία |
| 1813 μ.Χ. | Ήττα Ναπολέοντα στη Λειψία |
| 1814 μ.Χ. | Συνθήκη Γάνδης |
| 1815 μ.Χ. | Συνέδριο της Βιέννης- Ήττα Ναπολέοντα στο Βατερλό |
| 1821 μ.Χ. | Ο Ναπολέων πεθαίνει στο νησί της Αγίας Ελένης |
| 1823 μ.Χ. | Δόγμα Μονρόε |
| 19 ^{ος} αι. μ.Χ. | Εκβιομηχάνιση ηπειρωτικής Ευρώπης |